Przesyłka opłacona ryczałtem

Nr. 43(49) Vilnius, šeštadienis, 1929 m. spalių mėn. 5 d. II metai.

VILNIAUS RYTOJUS

Savaitinis politikos, visuomenės ir literatūros iliustruotas laikraštis.

Išeina šeštadieniais.

REDAKCIJA ir ADMINISTRACIJA: Šv. Jono g-vė Nr. 8—1.
Redakcija priima nuo 10 iki 12 val.
Administracija priima 9— 2 val. po pietų.

REDAKCIJA straipsnius ir korespondencijas taiso ir trumpina savo nuožiūra. Nespausdintas korespondencijas ir smulkesnius straipsnius naikina
Rankraščių savo lėšomis negrąžina.

PRENUMERATA: Metams—4 auks., pusei metų—2 aks. 3 mėn.—1 auksinas. Atskiro numerio kaina 10 skat
Užsienyje metams 1 doleris.
Užsisakyti galima nemažiau kaip 3 mėnesiams.

Vyriausybei pasikeitus.

N. Lietuvoje pasikeitė vyriausybė. Retai kur pasitaiko, kad pasikeitus vyriausybei, taip maža pasikeistų asmenų. Šiandien iš septynių vyriausybės narių vienas išėjo, vienas naujas atėjo; Laukiama dar užsienio reikalų ministerio. Pasikeitė tik vadai.

Kas iš vyriausybės išėjo, mes, vilniečiai, gerai žinome. Prof. Voldemaro vardas tiek buvo žinomas ir mums ir vietos lenkams, kad apie tai kalbėti netenka. Gana priminti, kad pasisakius kur nors lietuviu, tuojau gaudavai *voldemarininko* pavadinimą. Taip tas vardas buvo vieniems sunkus, nepakenčiamas, kituose — sukeldavo džiaugsmo jausmą.

Naujos vyriausybės priešakyje atsistojo naujas vadas — p. Tūbelis Juozas. Taigi gera susipažinti su jojo asmeniu.

Jis neturi skambaus vardo, kaip kai kurie kiti mūsų politikai, nes jis iš tokių žmonių, kurie daug dirba, bet mažai kalba. Taigi ir ne nuostabu, jei jojo vardas mažai žinomas, nes darbai reikalauja pastangų, laiko, kartais net ilgo laiko, kol patraukia visų dėmesį; dažnai pasilieka net nepatėmyti.

P. Juozas Tūbelis, gimęs Rokiškio apskrityje 1882 m. Mokslus eina Mintaujoje, Liepojuje ir Rygoje. 1908 m. grįžta Lietuvon kaipo baigęs agronomas, lieka savųjų tarpe ir jų labui darbuojasi. Po didžiojo karo grįžta iš Rusijos antrą kartą ir užima ūkio ministerio vietą, kurioje dirba sunkiausiu laiku beveik metus. Vėliau jam pavedama dar švietimo ministerijos reikalai tvarkyti. Sušaukus steigiamąjį seimą, p. Tūbeliui tenka pasitraukti iš vyriausybės. Jis nugrimsta į ūkio darbus. Ačiū jojo pastaugoms įsikūria ir plačiai išsišakoja didelė ūkio organizacija — Lietūkis, kuri varto dešimtimis milijonų. 1927 m. pradžioj jis šaukiamas vesti finansus, šalies piniginius reikalus. Ir čia jojo darbas nepaprastai vaisingas: kai kitos ir daug turtingesnės valstybės negali išbristi iš piniginių sunkumų ir reikalingos net užjūrių patarėjų, tai maža Lietuva gali pasidžiaugti, kad ji pati išgali išsiversti; ji gali pasigirti, kad jos pinigai nė kartą nekrito, kad jos piliečiai moka iždui daug mažesnius mokesčius, negu kaimyninių valstybių. Tvarkingumas, darbštumas, taupumas — tai kiekvieno lietuvio vyriausi dėsniai ir jų p. Tūbelis, kaip pamatysime, nori laikytis. Šitie dėsniai dabar bus vykdomi visoje Lietuvos politikoje.

Rugsėjo 25 d. p. Tūbelis, besikalbėdamas su pakviestais laikraštininkais, tokį gražų savo būsimųjų darbų kelią nurodė.

„Labai didelių pakeitimų, vyriausybei pasikeitus, laukti netenka. Visų darbų centre bus, kaip ligšiol buvo, krašto atvedimas į tvarkingą ir ramią padėtį. Tai dabartinei vyriausybei daugiausia rūpi. Išeinant is dabartinės konstitucijos, reikės pabaigti išleisti pagrindiniai savivaldybių, seimo ir prezidento rinkimų įstatymai, kurie galėtų konsoliduoti (vienyti) visą kraštą. Kas nori sutvirtinti savo padėjimą užsieniuose, tas turi būti stiprus viduje, namie. Todel pirmoj eilėj bus gerinamas žemės ūkis, ir šis darbas pareikalaus daugiau jėgų, daugiau žmonių; del to turės sumažėti emigracija į užsienius. Bendras krašto būklės pagėrėjimas žymiai pakels pramonę ir prekybą. Jiems kylant reikės spręsti kreditų ir ipotekos klausimai, kuriuos reikės greitu laiku įgyvendinti. Gal būt, kad tuomet mes savo jėgomis neišsiversime ir mums reikės jų ieškoti svetur. Stiprinant mūsų ekonomiką ir finansus, su tuo bus jungiami socialinio draudimo reikalai, kurie ir gi laukia savo eilės.

Užsienio politika paliks tokia, kokia ir buvo. Centre stovės Vilniaus klausimas. Jis bus sprendžiamas ir toliau tąja pačia kryptimi. Kad čia pakeitimų nebus, galima spręsti iš to, kad užsienio reikalų ministeriu buvo kviečiamas prof. Voldemaras. Su šiaurės kaimynais (Latvija) bus palaikomi draugingi santykiai; tačiau bus žiūrima, kad į tuos santykius neturėtų trečias įtakos. Su vakarų kaimynais santykiai beveik sutvarkyti ir sudarytas sutartis belieka tik vykdinti. Tautinių mažumų politika jau senai nustatyta. Su mažumomis sunkenybių neturėjome ir, reikia manyti, neturėsime".

Tokį darbų planą yra užsibrėžęs naujas ministerių pirmininkas p. Tūbelis. Žinant jojo patvarumą praeityje, reikia manyti kad šis planas įgyvendintį jam pasiseks.

To pasisekimo mes, vilniečiai, jam iš visos širdies linkime...

Naują ministerių pirmininką palankiai sutiko ir krikščionių demokratų laikraštis „Rytas". „Visuomenė šį faktą (p. Tūbelio paskyrimą. *Red.*) palankiai sutiko, nes tikimasi, jog naujas ministeris pirmininkas nuoširdžiai rūpinsis krašto jėgas įtraukti į kūrybinį ir pozitingą darbą. Laukiama, jog dabar bus pas mus daugiau ramybės ir dvasios, kurios tiek pasiilgę visi geros valios žmonės"

Ir visiems *geros valios žmonėms*, kurie rengiasi padėti naujai vyriausybei pasiekti užbrėžtą tikslą, linkime, kad jiems tos valios nestigtų ir tuščiais žodžiais nepaliktų...

X. 3 d. mirė vokiečių užsienio reik. ministeris Stresemanas.

Paskutiniu metu daug besidalinančių viensėdžiais (į kolonijas) sodžių norėtų palikti žemės sklypelį „Ryto" mokyklai, tik nežino, kaip atlikti reikalingus formalumus, ir dažnai kreipiasi į mus ir kur kitur, prašydami patarimo. Visiems, kas nori „Ryto" mokyklai padaryti panašią auką (dovaną) ir tokiu būdu prisidėti prie švietimo darbo stiprėjimo mūsų krašte, patariame visuose protokoluose įrašyti, kad tiek ir tiek žemės išskiriama ir paliekama Vilniaus arba Švenčionių lietuvių švietimo „Ryto" draugijos mokyklai. Perspėjame, kad be tokio protokole įrašo žemė dar netolimoje ateityje gali patekti į negeistinas rankas.

„VILN. RYT." REDAKCIJA.

Mirė Klemensas Daugaitis - Čibiras.

Senojo Daugeliškio sodžiuje, Švenčionių apskr. š. m. rugsėjo 28 dieną po ilgos ir sunkios ligos pamirė jaunuolis KLEMENSAS ČIBIRAS, 25 metų amžiaus. A. a. Klemensas Čibiras nuo jaunų dienų turėjo palinkimą prie mokslo. Prieš keletą metų įstojo Vytauto Didžiojo Gimnazijon, kurios betgi del silpnos sveikatos nebuvo jam lemta baigti. Vargšas jaunikaitis, besimokydamas gavo džiovos ligą, kuri juo toliau, juo giliau leido šaknis silpnan jo organizman, kol pagalios po ilgų metų paguldė jį mirties patalan. Dar šiemet a. a. Klemensas beveik visus metus mokėsi Gimnazijoj, svajodamas gauti brandos liūdymą, kad paskiau eiti aukštuosius mokslus. Deja. Jau pavasarį turėjo mesti mokslą ir gydytis. Tik nelaimė. Per vėlu. Tuomet grįžo sodžiun, pas tėvus. Čia atgulė lovon, iš kurios daugiau nebeatsikėlė ir rugsėjo mėn. 28 d. 7 val. rytą aprūpintas Š. Š. Sakramentais ramiai persiskyrė su šiuo pasauliu.

A. a. Klemensas Čibiras be kitų savo būdo auksštų privalumų, turėjo dar kūrybinę dovaną. Nežiūrint jauno amžiaus, jis yra parašęs nemažą gražių eilių pluoštą, kurios buvo spausdinamos *„Jaunimo Drauge"*. Be to Klemensas Čibiras yra parašęs mūsų laikų trijų veiksmų dramą „Susiprato", kuri buvo atspausdinta 1927 metais „KELYJE". Ta drama paskutiniais laikais del savo aktualumo sodžiuose dažnai vaidinama.

Klem. Čibiras po eilėmis ir po drama pasirašinėdavo „Kl. Daugaitis". Šalyto Klemensas Čibiras gyvai dalyvavo Šv. Kazimiero Draugijos skyriuose, visur sulig išgalių budindamas mūsų brolius iš gilaus miego.

Tegu bus lengva, be laiko persiskyrusiam su šiuo pasauliu, draugui Klemensui, Lietuvos Tėvynės žemelė!

R. M.

Jonas Vanagaitis.

Jonas Vanagaitis — yra tai Klaipėdos krašto lietuvis, kurs šiomis dienomis minėjo savo 60 metų amžiaus sukaktuves. Yra tai žmogus vertas paminėjimo. Jis iš Ragainės apskričio ūkininko sūnus. Po vokiečiais gyvenęs jis baigė mokslą vokiečių pradžios mokyklo ir trankėsi po įvairias Vokietijos vietas, užsiimdamas įvairiais verslais. 1895 m. sugrįžo namo nesuvokietėjęs, bet tikras lietuvininkas. Čia jis pradėjo lietuvių visuomenės darbą, įsteigė „Lietuvių Konservatyvų Draugiją" ir 1900 m. daug prisidėjo prie Paryžiaus parodos lietuviškojo skyriaus. Jis daug rašė į lietuviškuosius laikraščius ir pats kelius leido. Yra parašęs ir išleidęs keliolika knygų, pirmininkavo 10 metų „Birutės" draugijai ir ligšiol rūpinosi lietuvių jaunuomene. Vienintėlis dalyvavo 1905 m. Didžiajam Vilniaus Seime. Po didžiojo karo, nors buvo vokiečių kariuomenėje, bet liko su lietuviais ir tarnavo įvairiose Lietuvos įstaigose. Daug prisidėjo prie Klaipėdos krašto atvadavimo ir ligšiol yra Lietuvos Šaulių eilėse. Nors turi jau 60 metų, bet jo dvasia jauna ir savo tėvynės Lietuvos labui dirba kur tik gali ir kiek gali.

Mūsų jaunimas.

„Vossische Zeitung" įdėjo ilgesnį straipsnį, kuriam nušviečia, kaip plėtėsi kultūrinis gyvenimas iš po Rusijos jungo išsivadavusiose Pabaltijo valstybėse. Pirmoj eilėj laikraščiui čia rūpi švietimas ir ypatingai universiteto klausimas. Kaipo pavyzdį, iš kurio galima suprasti Pabaltijo universitetų plėtojimąsi, laikraštis ima Kauno universitetą ir atpasakoja jo kūrimosi pradžioj sutiktus sunkumus: savų profesorių stoką, dėstomosios kalbos klausimą ir knygų stoką. Dabar jau šie sunkumai beveik pašalinti. Iš vienos pusės universitete dirba geri vietiniai juristai, gydytojai ir kiti specialistai, kurie veda praktišką mokslo dalį. Be to universitetas pasikvietė mokslininkus iš užsienių, kurie dabar jau daugumoj pramoko lietuvių kalbos ir lekcijas skaito lietuviškai.

Laikraštis pažymi didelį lietuvių studentų uolumą, kuris iš dalies atstoja knygų stoką. Uolūs studentai užrašinėja profesorių paskaitas ir iš jų mokosi. Be to, čia daug padeda didelis nuošimtis svetimų kalbų mokėjimo. Tik apie 15% lietuvių studetų nemoka svetimų kalbų.

Baigdamas savo straipsnį laikraštis pareiškia, kad kiekvienos tautos bei valstybės ateitį lemia jos jaunimo vaizdas. Lietuvos jaunimas turi savyj pavydėtiną pakilimą, kuris ir kitus užkrečia ir stumia priekin. Sprendžiant iš lietuvių jaunimo, suprantamas optimizmas, kuris tiki į naujosios Lietuvos ateitį.

Taip įvertina svetimieji N. Lietuvos jaunimą. Mes iš savo pusės norime pastebėti, kad ir Vilniaus krašto jaunimas neatsilieka nuo savo draugų iš N. Lietuvos. Neatsižiūrint į sunkiausius kliūtis, kurias sutinka kelyje prie šviesos, jis deda visas pastangas apsišarvoti mokslu, likti šiame krašte tarp savųjų, ir ginti juos nuo gręsiančio jiems iš visų pusių pavojaus. Jau šios vasaros darbai provincijoje geriausiai liūdija, kur mūsų jaunimo žymi dalis pasiryžusi eiti ir kokius darbus dirbti.

Politinė apžvalga.

Anglijos ministerių pirmininkas Makdonaldas po ilgo ruošimosi išplaukė laivu „Berengaria" Amerikon. Kadaisia tas laivas buvo vokiečių ir buvęs statytas kaizeriui Vilhelmui važinėti. Dabar gražiai išdabintuose aparlamentuose va žiuoja Amerikon anglų darbininkų vadas Makdonaldas. Visą dieną pas Makdonaldą lankėsi žymūs anglų visuomenės atstovai atsisveikinti ir palinkėti Makdonaldui laimingos kelionės. Atsisveikinęs net buvusis ministerių pirmininkas ir konservatorių vadas Balduinas. Karalius Jurgis mušęs Makdonaldui atsisveikinimo telegramą. Iš to visa lengva matyti, kad anglų visuomenė tai kelionei duoda didelės reikšmės.

Į Naujorką Makdonaldas atvyks penktadienį spalių 4 dieną ir tuoj automobiliu vyks Vašinktonan.

Anglų spaudai Makdonaldas apie savo kelionę yra štai ką pasakęs: „daug ko tikiuosi iš savo kelionės į Jungtines Valstybes ir į Kanadą. Turiu vilties, kad man pavyks ne tik senus draugingus santykius atnaujinti, bet ir naujus užmegsti. Kadangi mano Jungtinėse Valstybėse atsilankimas turės valstybinį charakterį, tai jis lies viešus reikalus. Nesitikiu, kad mano buvimas Vašinktone turėtų nepaprastų pasėkų, nes nusiginklavimo marėse derybos, kurias ten teks turėti, dabar jau yra privestos prie tarptautinės reikšmės. Kad nusiginklavimas marėse būtų pirmyn pastūmėtas, reikia Vašinktone ir Londone surasti priemonės tam klausimui po 1927 m. Ženevos konferencijos nepasisekimų iš vietos išjudinti. Tais daviniais, kurie jau pasiekta, esu patenkintas ir manau, kad tas dalykas jau tiek yra prinokęs, kad galima kalbėti apie penkių jūros valstybių konferencijos sukvietimą. Turiu galvoje Vašingtone pasirašiusias valstybes. Jeigu dalykų bėgis seksis taip, kaip ligišiol sekėsi, tai jūrų konferencija galės susirinkti kitų metų pradžioje. Jūrų konferencijai bus patiekta gausi Tautų Lygos nusiginklavimo komisijos medžiaga. Rengiamoji komisija tada laisviau galės imtis viso to darbo ir duos galimybės Tautų Lygai sukviesti visuotiną nusiginklavimo konferenciją".

Anglų derybos Londone su Maskvos atstovu Dovgalevskiu anot „Berliner Tageblatt'o" dar nedavė rezultatų. Pirmas anglų nuolaidumas Londono spaudoje padarė blogą įspūdį. Derybos sukasi apie du dalyku: 1) bolševikų propagandą ir 2) rusų skolas. Anglai reikalauja, kad Maskva sutiktų neskaityti nedraugingumo apraiška, jeigu anglai varys bolševikų agentus iš Anglijos. Prieškarines rusų skolas anglai sutinka dalinai užmiršti; bet geidžia atlyginti Anglijos piliečiams nuostolius, kuriuos patys bolševikai yra padarę.

*

Prancūzų buvusis ministerių pirmininkas Puankarė Amerikos spaudoje paskelbė savo straipsnį apie Paneuropą. Kaip žinome, šiemet Ženevoje prancūzų atstovas Briandas karštai visas Europos valstybes kvietė dėtis vienybėn ir daryti Europos Jungtines Valstybes arba tverti Paneuropą. Prancūzams tame projekte rūpi palaikyti Europoje savo pirmenybę ir prekyboje atsispirti Amerikos konkurencijai. Puankarė daug šalčiau ir rimčiau žiūri į tą projektą. Jis mato daug nenugalimų kliūčių tokiam projektui: Anglija turi visame pasaulyje dominijas ir negali tilpti Europos valstybių tarpe. Be to, nežinia, kas daryti su Rusija: ar traukti vienybėn, ar ne? Puankarė norėtų tikėti Paneuropos projektu, bet tuotarpu mato jau labai daug kliūčių. Galų gale kaltina Anglijos ministerį Snowdeną, kad būdamas socialistu, gynęs nacionalistus ir nacionalizmą.

Anot Puankarė anksčiau reikia susitarti valstybėms del muitų, prekybos, pramonės ir ūkio, užmegsti artimesnius ekonominius ir kultūrinius santykius ir sudaryti bendrų reikalų sluogsnį — tada tik kalbėti apie politinę vienybę. Žodžiu, prie daugelio socialistų internacionalo svajonių Briandas dar vieną pridėjo.

*

Austrijoje dabar gana įdomi padėtis. Vienoje įsivyravę socialistai, provincijoje—tautininkai. Tautininkai bruzda ir rengiasi žygiuoti Vienon ir sudrausti socialistus; net paskiria dieną, kuomet tai nori padaryti. Socialistai vel skelbia, kad tautininkams priešinsis net su ginklu rankose. Taigi Austrijoje laukiama naminio karo, kuriuo norėtų pasinaudoti komunistai. Austrijos vyriausybė, matydama, kad nesugebės šalies nuraminti, pasitraukė. Jos vieton atsistojo naujas ministerių kabinetas su vyriausiu policijos vadu Šoberiu priešaky. Kabinetą sudaro daugiausia žymūs valdininkai specialistai. Parlamentas patvirtino Šoberio kabinetą 84 balsais prieš 69 socialistų-demokratų balsus. Užsieny šis ministerių kabinetas padarės gerą įspūdį.

*

Lenkijoje seimo ir valdžios kivirčias nesilpnėja; nei viena nei kita pusė nusileisti nemano. Po ministerių mėginimų tartis su seimo partijų atstovais del 1930 metų valstybės biudžeto, vyriausybei palankios seimo dalies vadinamųjų bebekų vadas Sławek buvo mėginęs sukviesti partijų šulus pasitarti apie Lenkijos konstitucijos taisymą. Bet ir čia seimo partijų vadai pareiškė, kad pirma norėtų pradėti darbą seime, paskui jau tartis. Kaip tik kiti veiksniai nenori seimo šaukti ir šeštas mėnuo, kai seimas nieko neveikia.

*

Palestinoje žydų tautos taryba išleido arabų tautai raštą, kuriame labai ramiai liečia paskutinius kruvinus arabų ir žydų susirėmimus. Žydų taryba siūlo arabams atsiųsti savo atstovus pasikalbėti su žydų kolonistų atstovais. Žydai savo rašte pažymi, kad tie, kurie žydus mušė, neatstovavo arabų tautos. Kur žydus mažokai apstumdo, jie kelia triukšmą, kurgi pamuša smarkiau, ten jie nusileidžia.

*

Rusijos komunistai-netikėliai įveda naują kalendorių be švenčių ir sekmadienių. Metuose būsią tik penkios komunistų šventės. Petrapilio didžiausioje ir gražiausioje Isakijaus cerkvėje įtaisė tikybai pajuokti muziejų. Dabar nutarę Kijeve atimti seniausią rusų Sofijos soborą ir įtaisyti ten darbininkams valgyklas. Tur but neapseis be muzikos ir šokių. Iš Minsko Varšuvoje gauta žinių, kad Baltarusijos komisarų taryba nutarusi mokyklas atiduoti Rusijos komisariatui. Ligšiolinis švietimo komisaras atleistas už tai, kad palaikęs mokyklose baltarusių tautinę idėją, ne komunizmą.

Ko verti yra komunistai, jau patys komunistai pradeda pažinti. Maskvoje kontrolės komisijos viršininkas žinomas komunistų vadas Jaroslavskis davė komunistų partijos revizijos rezultatus. Išvaryta iš partijos 180 tūkstančių t. y. 16%. Iš 80% esą kriminalistai, kiti pavaryti del padešinėjimo. Jaroslavskis pažymi, kad komunistai nesvietiškai pradėję visur girtuokliauti.

Iš Tifliso yra žinių, kad Gruzijoje prasidėjo sukilimas. Komunistų gyvenamos vietos deginamos. Gruzinai neužmiršta savo nepriklausomybės.

*

Auganistane vis dar neramu, nors Amanulla senai jau išvažiavo į Europą ir buvo paskalų, kad net kataliku virtęs. Jo vietą užėmė Habibula, bet su juo kariauja Nadir-Kanas. Šiomis dienomis Nadiras sumušė Habibulos kariuomenę ir atėmė daug armotų. Spėjama, kad greit bus mūšis del Auganistano sostinės Kabulo.

Vilniaus Katedra, dabar Bazilika.

Šių dienų Suvalkų kraštas.

Šį savo straipsnį taip pavadinau todel, kad šių dienų Suvalkų kraštas toli gražu ne tas, kokis jis buvo prieškariniais laikais. Pieškarinė Suvalkų gubernia dabar padalyta administracine linija į dvi dali ir didesnioji jos dalis N. Lietuvos pusėje. Kokia būklė ir gyvenimo sąlygos anapus, aš čia nekalbėsiu, nes tuo tarpu ne tas man rūpi; antra, kas skaito laikraščius, arba bent įdomaujasi N. Lietuvos gyvenimu, tas žino, kaip ten žmonės gyvena. Šiame straipsnyje kalbėsiu tik apie lenkų pusėje esančią Suvalkų krašto dalį ir joje gyvenančių lietuvių gyvenimą bei jų vargus. Viso to gyvenimo, žinoma, aš čia neatvaizduosiu, nes tai per daug užimtų laikraštyje vietos. Čia noriu paliesti tik du to gyvenimo klausimus, kurie mūsų lietuvių gyvenime yra opiausi ir aktualiausi, būtent: apie tautinę suvalkiečių sąmonę ir koks jiems gręsia ištautėjimo pavojus, bei švietimo klausimą.

Nekartą tenka išgirsti iš Vilniaus lietuvių, netgi iš apsišvietusių, kad girdi Suvalkų krašto lietuviams negręsiąs joks ištautėjimo pavojus, nes jie (suvalkiečiai), gyvendami arčiau Vokiečių rubežiaus, pirmieji turėjo progos ir galimybės dar spaudos draudimo metu pasiskaityti tautinėje lietuvių dvasioje lietuviškų laikraščių ir knygų ir tuo būdu apsisaugoti nuo betkokio ištautėjimo bei užsigrūdinti dvasioje prieš tolimesnius ištautėjimo plūdimus. Toks manymas be abejo neigiamai atsiliepia į suvalkiečių tautinį judėjimą, nes jie, girdėdamai tai, pamažu nustoja ištvermės ir vilties ištėsėti nelygioje kovoje del savo teisių.

Kad iš tikrųjų toks manymas klaidingas ir kad lietuviams gręsia didelis visiško ištautėjimo pavojus, liudija kad ir še faktai: Dar nesenais prieškariniais laikais lietuviškai buvo kalbama ne tik dabartinėse Vižainio, Rutkos, Punsko, Smalėnų, Seinų ir Beržiniko parapijose, bet apie pačius Suvalkus ir net Augustavą (yra žmonių, kurie tuos laikus atmena), reiškia beveik visas kraštas buvo lietuviškas. Šiandien gi jau visai kitaip: nekalbant jau apie Suvalkus ir Augustavą, kur lietuviškai kalbančio nė su žvake nerasi, pirma grynai lietuviškose parapijose, kaip Vižainio, Rutkos, Beržiniko, maža lietuvių terasi, nebent senesniuosius, nes jie dar lenkiškai neišmokę ir dabar lietuviškai kalba; tačiau jaunimas-lietuviškumo ateitis, lietuvybei jau žuvęs, nes ne tik gėdinasi lietuviškai kalbėti, bet lietuvių stačiai neapkenčia. Apie tautinį susipratimą čia nė kalbos negali būti.

Kaip greit plinta mūsų krašte ištautėjimas ir kiek lietuvių jau ištautėjo, tesprendžia patys skaitytojai iš žemiau paduodamos statistikos padarytos pačių lietuvių grynai esančiose, arba nesenai buvusiose lietuviškose parapijose.

Parapija	*lietuvių*	*lenkų*
Punsko	3570	363
Seinų	3191	3068
Smalėnų	895	421
Vižainio	600	2064
Beceilų	400	2093
Beržiniko	328	2336
Rutkos	200	1100
Viso	10,183	11,434

Kaip matoma statistika rodo, kad bendras lietuvių skaičius mažesnis, negu lenkų; be to reikia atsiminti, kad šios parapijos dar nesenai buvo grynai lietuviškos ir šis lenkų skaičius atsirado ne iš kur kitur, o tik iš ištautėjusių lietuvių, kurie, neturėdami savo dvasios vadovų inteligentų ir lietuviškų mokyklų, svetimtaučių viliojami atsižadėjo ir paniekino visa, ką jiems tėvų tėvai davė. Turint tai prieš akis, spręskit, gerbiamieji, patys, ar gręsia Suvalkų kraštui ištautėjimas, ar ne. Aš, nors juodos ateities pranašu būti nenoriu, tačiau, būdamas to krašto gyventoju ir visa tai matydamas, nutylėti negaliu ir drąsiai sakau, jei ir toliau Suvalkų kraštas taip bus apleistas, jei nebus atkreipta į tai daugiau dėmėsio, rūpesnio, kad užstoti kelią ištautėjimo bangai, jei ir toliau vyraus tokia klaidinga nuomonė, būk Suvalkų krašto lietuviams negręsiąs ištautėjimas, tai neprašlinks nė 10 metų, o to krašto kaip lietuviško nebepažinsi, nes lietuvybė ten bus jau paskendus svetimose bangose ir jei liks lietuvių, tai tik mažos salelės prie demarklinės, keletas sodžių, kur žmonės geriau susipratę.

Tiesa, Šv. Kaz. Dr-jos instruktoriai, kurie retkarčiais nuvyksta ten lankyti skyrių, grįžę Vilniun skelbia, visiems, kad ten žmonės turtingi, viso pilni, susipratę ir t.t. ir t.t.; bet tai darydami, pamiršta, kad būdami tik porą dienų ir aplankę Seinų, Klevų, Bubelių, Burbiškių, Paliūnų ir Punsko skyrius, kurie ačiū Dievui jau tvirtokai stovi ant kojų ir patys sugeba palaikyti veikimą, toli gražu tie instruktoriai lietuvių gyvenimo pilnai nežino, nes virš minėti ir jų aplankyti kaimai tai dar ne visas kraštas, o tik jo maža dalelytė. Reikia atsiminti, kad už Punsko į Vižainį ligi pat Vokiečių rubežiaus nuo Seinų į rytus, nesiauru pademarklinės ruožtu tęsias lietuvių apgyventi plotai. Tik tie lietuviai baigia mirti. Trūksta jiems tautinės lietuviškos sąmonės, nes nebuvo ir nėra kam tai jiems įdiegti ir palaikyti. Torint tokį Suvalkų krašto vaizdą, pabrėžiu — drąsesnėm akim žiūrėti į realybę ir skaitytis su faktais, o ne su kieno pasakojimais ir romantine nuotaika.

Dabar pažiūrėkime, kokiu būdu ten eina ištautėjimo darbas ir koks Suvalkų krašte mokyklų stovis.

Visiems žinoma, kad lietuvių ištautinimas varomas jau ne nuo šiandien. Jis prasidėjo pirmiausia per bažnyčias ir jose esančius mūsų jau ištautėjusius klebonus. Jis tęsiasi ir babar. Pav. Vižainio parapijos klebonas kilme lietuvis, bet ištautėjęs, o toks žalingesnis, negu koks kitas; niekindamas visa, kas lietuviška, ragina ir vilioja jaunimą dėtis į ne mūsų organizacijas. Ir tas jam sekasi, nes nesusipratęs jaunimas nesupranta blogu keliu einąs. Tokių apštalų nestinga ir kitur; kaip Vilniaus taip ir Suvalkų krašte, jie turi pasisekimo. Apie mokyklų reikalą Suvalkų krašte ir norėčiau plačiau pakalbėti.

Iš paduotos aukščiau statistikos matome, kad Suvalkų krašte yra per 10 tūkstančių lietuvių; valdiška statistika irgi apie tiek priskaito, tačiau lietuviškų mokyklų visame krašte yra tik viena vienintelė Vaičiuliškės kaime Punsko parapijoje. Tik pagalvokit, ar gali viena pradžios mokykla patenkinti 10 ties tūkstančių lietuvių reikalavimus! O vienok taip yra ir daugiau lietuviškų mokyklų įkurti negalima ir visos pastangos išgauti jų daugiau eina niekais. Vieton lietuviškų mokyklų pristeigta lietuviškose kaimuose tokių mokyklų, kurių tikslas aiškus. Tėvai tai supranta, bet kitokios išeities nėra: neleisi vaiko mokyklon — užmokėsi

ISTVIRKIMAS PLEČIASI.

(Del p. Hel. Romer. straipsnio „Kur. Wil." Nr. 193).

Nuo kurio laiko lenkų spaudoj labai dažnai žiniose iš provincijos rašoma apie baisius žmonių žudymus. Jau nekalbama, kad tai vienur tai kitur pasigėrę sodžiaus bernai vestuvėse susibado peiliais, apsidaužo ligi kraujo, kad už mažiausią menkniekį šeimyna prieš šeimyną, sodžius prieš sodžių eina su kuolais, paskui tąsosi po teismus. Į tokius dalykus domės nekreipiama. Tai paprasti tamsume paskendusio mūsų krašto įvykiai. Bet paskutiniu metu iš sodžių gaunama šiurpulingesnių ir baisesnių žinių būtent: daugelyje vietų daromi žudymai vieni kitų. Vaikai užmuša senus tėvus, dėdės iškaria brolėnus ar seserėnus. Tie žudymai atliekami baisiausiomis kankinimo priemonėmis.

Kyla klausimas, iš kur atsirado tasai nepaprastas ramiųjų mūsų krašto žmonių žvėrėjimas? Kas juos prie to privedė? Deja. Iki šiol nieks tuo klausimu beveik neužsiima. Žinios apie žudymus talpinamos be jokių pastabų. Už tat lenkų spauda yra užsiėmusi pirmoj vietoj lietuvių koneveikimu, vienų prieš kitus piudymu, visokių melų ir prasimanymų skleidimu, savo skaitytojuose neapykantos ugdymu. Bet sodžiaus ištvirkimas ir sužvėrėjimas, „kulturtregerių" spaudai nerūpi.

Žinoma, tas kaltinimas ne visiems be išimties yra pritaikomas. Yra ir lenkų laikraštininkų tarpe blaivesnių žmonių, kurie kartais, pamatę baisius mūsų gyvenimo vaizdus ir gangreną, pakalba apie tai atvirai. Tik tokių žmonių yra maža. Jų balsai palieka balsais šaukiančiųjų tyruose.

Bet vistik pažiūrėkime, ką jie rašo. Žinomoji publicistė ir literatė p. Elena Romeraitė „Kur. Wil." Nr. 193 (1929 m.) įdėjo įžengiamąjį, pavadintą „Augantieji prasižengimai". P. El. Rom. tame straipsnyje kaip tik ir nagrinėja šiuo laiku įsišaknijusį provincijos gyventojų sužvėrėjimą ir kartu, žinoma, žudynes. Mes čia, šioje vietoje su džiaugsmu turime pastebėti, kad tie baisūs dalykai, ta žiauri sužvėrėjimo dvasia, lietuvių gyvenamų vietų dar beveik nepalietė. Aišku, tai pabrėždami, liūdijame, kad kitur panašiai dedasi. Būdami to krašto nuolatiniais gyventojais, norime ir gi tą liūdną reiškinį paliesti ir pažiūrėti atviromis akimis į jį.

P. El. Rom., nagrinėdama tą klausimą, randa, kad jį galėtų prašalinti: 1) dvasiškija, 2) visuomenės įstaigos (jų tiksliau neišvardyja) ir 3) teismai. Mes iš savo pusės pridėtumėm dar ketvirtą veiksnį būtent—mokyklas.

Šitie veiksniai labai galingi ir jie gali vietos gyventojus nustatyti ton ar kiton pusėn. Jei mes matome tai, ką prieš tai nupasakojome, tai aišku, kad tie veiksniai netinkamai nustatyti. Panagrinėkime tuo tarpu nors pirmuosius du, kuriuos palietė plačiau p. Rom.

P. E. R. prikiša baltgudžių liaudžiai mažą maldingumą, dvasiškijai—tos liaudies reikalais nesirūpinimą (nepatraukia prie savęs, sako pamokslus literatine nesuprantama jai kalba...) Ir nenuostabu. Liaudies reikalais gali rūpintis tas, kas tą liaudį myli; tą liaudį dar gali mylėti kilęs iš tos liaudies. Pas mus mūsų Rytų Lietuvoje visa taip tvarkoma, kad vietinis žmugus negalėtų prieiti prie liaudies. Neatsilieka ir dvasiškija. Jau į dvasiškių seminariją priimama nemaža atsibasčiusių mozūrų, kuriems mūsų liaudis svetima ir jie išėję į kunigus bus jai svetimi. Toliau vis dažniau neįleidžiama kunigo baltgudžio į baltgudiškas parapijas ir kunigo lietuvio į lietuviškas. Gudiškose parapijose neleidžiama vartoti bažnyčioje gudų kalbos, o iš daugelio lietuviškų parapijų lietuvių kalba arba visai išguita (Rodunė) arba jos vartojimas susiaurintas ir dar siaurinamas (Varėna, Adutiškis, Švenčionys, Gervėčiai). Taigi susidaro ir auga dvi priešingos pusės: dvasiškija su lenkiška kalba ir parapijiečiai, kurie tos kalbos nesupranta. Ir pamėgink dabar patraukti tuos parapijiečius prie savęs, prie tikėjimo. Kiekvienam viskas sava brangu. Parapijiečiai, nujausddmi, kad jiems norima jų kalba išrauti, vengia susidurti su tokiais ganytojais, atšala tikėjime. Mes apie tai nekartą rašėmė (Gervėčiai), bet į lietuvių visuomenės balsą vietinė bažnytinė vyriausybė nekreipia domės ir nuo tos visuomenės visiškai yra nutolusi. Taigi čia yra reikalingos atmainos ir jas reikėtų padaryti kuogreičiausia.

Strielčių sodžiaus Butrimonių parap. Šv. Kaz. Skyriaus nariai su pirmininku ir šio skyriaus įsteigėja p-le Veronika Jankelaite.

Tą patį galima pasakyti ir apie antrą veiksnį — visuomenės įstaigas. Šalti santykiai tarp liaudies ir visuomenės įstaigų. Tiesa, steigiami visokio plauko rateliai ir draugijos, bet reikėtų įsigilinti ne į jų įstatus, bet į jų veikimą į jų praktiškus tikslus ir nemanoma, kad p. E. R. liktų patenkinta. Tie rateliai ir įstaigos nėra popieryje, jie veikia, bet veikimo pasėkos ne linksmos... Jas p. E. R. pati pamatė. Kiti dar nemato. Tačiau ateis laikas, ir jie pamatys. Tik ar nebus per vėlu?

Prie visuomenės įstaigų reikia, žinoma, priskaityti ir mokyklas. Mokykla veikia ne tik į vaikus, bet ir į jų tėvus. Gera mokykla ir gerus vaisius duoda. O jei tų vaisių mes gudų sodžiuje nematome, tai darykime išvadą, kad mokykla reikia pertvarkyti. Mes prisivengdami šiurpulingų įvykių, kurie dabar kasdieninė duona gudų sodžiuose, nekartą kėlėme balsą už savo mokyklas. Nekartą norėjome nurodyti ir į valdiškos mokyklos trukumus. Mes už tai susilaukėme konfiskatų, bet ne atmainų švietimo dalykuose.

Taigi nurodyti čia veiksniai reikia pertvarkyti. Reikia juos tvarkant pasiklausyti ir vietinių žmonių balso. Iš kalno primesta retai teprigija. Tik tuomet išgyvendinsime tuos prasižengimus, kurie besidaugindami stumia visą mūsų krašto gyvenimą į laukinį stovį.

Taigi už mūsų krašto gyventojų dorinį nupuolimą visą atsakomybę turi imti tie, kas kitų tautų veikėjus išstūmė iš visų atsakomingesnių visuomenėje vietų. To šeimyninkavimo pasekmės liečia visus ir todel mes negalime tylėti.

Senas lietuvių priežodis sako: kaip pasiklosi, taip ir miegosi.

Todel, nors tenka lietuvių visuomenei labai sunkiomis sąlygomis gyventi ir veikti, vis tik nuo pikčiausiųjų blogybių ir ištvirkimo visomis savo išgalėmis ginkimės. Kol laikysimės seno lietuviško doro gyvenimo ir visų Dievo įsakymų, mes pakelsime tuos vargus, kurie slegia mūsų gyvenimą, o mūsų vargai ir ašaros podraug su lietuviškuoju darbu paruoš mums geresnę ateitį. Jos mes laukiame ir sulauksime.

---

pabaudą, arba patekši areštan. Reikia pasakyti, kad tėvai ir to patyrė.

Tiesa, be Vaičiuliškės kaime veikiančios mokyklos, yra dar kelios leistos lietuvių mokyklos, būtent: Seinuose, Žagaruose, Burbiškiuose ir Paliūnuose, bet del stokos. kaip aiškinama, kvalifikuotų mokytojų jos neveikia ir kada pradės veikti — Dievas vienas težino. (Šioje vietoje p. Žilvynas įvertino veikiančias mokyklas, bet mes, prisivengdami laikraščio konfiskatos, jąją išleidome. Manome, mūsų skaitytojai ir p. Žilvynas mums tai dovanos. *Red*).

Taip atrodo šių dienų Suvalkų kraštas ir jame gyvenančių lietuvių būklė. Žmonės jaučia tą nepakenčiamą slogutį ir kantriai laukia geresnių laikų. Pas juos netrūksta nei gerų norų nei pasiryžimo, tik dėja — viskas eina niekais, nes neturi vadovų-inteligentijos, be kurios laudis, kaip kariuomenė be vado. Kai kuriose vietose, pav. apie Punską ir Seinus dar šiaip taip; bet kitur — apie Vižainį, Beržininką ir kitas parapijas — ten nieko nėra.

Įbauginti žmonės nedrįsta kartais reikalauti nė to, kas aiškiausiai galima; taip pav. steigiant Šv. Kaz. Dr. skyrių, bijo nariais įsirašyti. Tai bent laikai!

Žilvinas.

Vilniaus Katedra.

Vilnius — garsus savo bažnyčiomis, kurių tarpe žymiausia Katedra, dabar jau Bazilika.

Kur Aušros Vartai ir kur Katedra — puikiai žino kiekvienas mūsų lietuvis. Toj garsių Dievui pašvęstų rūmų vietoj žiloje senovėje būta mūsų protėvių pagonų šventyklos. Aplink ją per šimtus metų šlamėjo ąžuolų gojai. Jie nebijojo nei audrų, nei kirvio, nes buvo stiprūs ir pašvęsti taip pat stipriam ir šventam žaibų viešpačiui — Perkūnui. To galingojo dievaičio garbei smilkėjo amžina ugnis, negesdama nei lietingą rudenį, nei per žiemos šalčius, nes ją saugojo ir jai giedojo nekaltos mergelės-vaidilutės. Iš tos ugnelės mirgėjimo vyriausias kunigas krivių krivaitis spėdavo ir atmindavo dievų norus. Krivių krivaitis, baltas kaip žydinti obelis, ilgai naktimis melsdavos rankas iškėlęs į žvaigždes, į tas pačias, kurios ir mums šiandien šviečia ir negęs dar tūkstančius milijonus metų. Iš žvaigždelių mirkčiojimo išskaitydavo ištikimas dievų tarnas, kada galingi dievai malonūs žmonėms, kada rūstūs. Dievų norai ir valia buvo aiškinama žmonėms iš bokšto, kurio gilumoje laikyta taip pat šventieji žalčiai. Šiandieninės varpinės (kuri stovi prieš katedrą su 3 aukštais ir laikrodžiais) apatinė dalis tai ir buvo senasis bokštas, iš kur skambėdavo krivių krivaičio graudūs pamokslai. Šventasis miškas (gojus) veliau pavadintas „Šventaragio klonimi", kur buvo deginami mirę lietuvių kunigaikščiai ir didikai. Deginta jie ant aukštų laužų su brangiausiais ginklais, numylėtais žirgais ir vergais, puldavo kartais į liepsną ir jų žmonos. Tikėta, mat, senelių, kad ir danguj, kai savo neturėsi niekas kitas neduos. Raudotojų pulkai apraudodavo velionies (nabašnyko) didžiausius darbus ir iškentėtus vargus. Taip ir atsiskirdavo velionies dvasia su raudančiaisiais. Sudegusio lavono ir turtų dulkės nuskrįsdavo virš debesų į žvaigždes.

Bet užgeso amžina ugis, nutilo vaidilučių giesmės, iškirsta šventi ąžuolai ir virš Vilniaus suspindėjo Golgotoj Nukankintojo kryžius, kuris pasaulį nugalėjo. 1387 m. pagonų šventyklos vietoj pastatyta bažnyčia; jai sudegus, 1400 m. Vytautas Didysis ir jo žmona Ona pastatė naują. Ir šitai sudegus, vyskupas Jonas, iš lietuvių kunigaikščių giminės, 1539 m. padarė dar gražesnę bažnyčią, kuri jau taip susenėjo, kad 1769 m. nulūžęs jos bokštas, griūdamas ant Šv. Panelės Marijos koplyčios pralaužė stogą ir užmušė 6 kunigus.

Dabartinė Katedra 80 aršinų ilgumo, 24 platumo pastatyta prieš pat Napoleono karą 1801 metais Vilniaus garsaus architekto Gucevičiaus, sulyg Vilniaus Universiteto profesorių plano. Iš oro Katedra labai išdabinta. Virš bažnyčios šventos Elenos, karalienės, stovyla (paminklas) su auksiniu kryžium rankoje, kuris jau antras tūkstantis metų pasauliui viešpatauna. Iš šonų stovi — šv. Stanislovas ir šv. Kazimieras, Lietuvos patronas ir jaunimo globėjas. Aukštai trikampy, po karalienės kojų, italo Righi iškalti paveikslai — reliefai. Ten atvai zduota (parodyta). „Nojaus auka". (Sūnaus paaukavimas).Žemiau kiti paveikslai: „Šv. Petro pamokslas", „Raišo stebuklingas išgydimas", „Ananijaus ir Sefiro mirtis", „Šv. Povilas išgydo ligonį Lystroje", „Šv. Dvasia aplanko apaštalus". Prie didžiųjų įėjimo durų — senojo įstatymo didvyrių didžiausios stovylos: Mozė (Maižiešius) Abraomas su peiliu rankoj, kurs tikrą sūnų Dievui aukavo. Ant Bažnyčios Kampuose koplyčios kopulomis pridengtos. Prieš pačias didžiąsias duris 6 tvirčiausios kolonos (stulpai), šonuose jų keturi evangelistai: Lukas, Morkus, Matas, Jonas. Bažnyčios šonuose taip pat po 6 kolonas, kurios sudaro portiką kaip pastogę. Tarp jų stovylos: iš sodo pusės — Jezuitų ordeno šventieji, nuo gatvės — Lietuvos ir Lenkijos karaliai.

Įėjus vidun, tuoj puola žvilgsnis į didįjį altorių, kuris susideda iš priešakinio ir antrojo altoriaus. Lubos razetomis išpuoštos ir atsirėmusios ant 16 stulpų, kurie dalija bažnyčią į 3 dalis — „laivus". Didysis altorius išmuštas sidabru, tabernakulas, kur Švenčiausias pastatytas, atvežtas iš tolimo užrubežiaus, iš Augsburgo net. Jame atvaizduota: „Paskutinė vakarienė", „Kaip nusižeminęs Jėzus plauna kojas apaštalams". „Kaip alpsta Alyvų darže". Iš abiejų pusių brangūs sidabro žibintuvai. Vieta prie altoriaus, presbiterija, iš abiejų pusių presbiterijos mūro siena. Ji, mat, toji siena, turi nepriileisti prie jaunų klerikų širdelių nuodėmingo pasaulio šypsenos ir linksmų akelių. Žinoma, kad pasaulis — „tuštybių tuštybė ir viskas tuštybė"; vis delto ir nekalčiausiai akiai norisi į jį nors iš tolo pažiūrėti. Ten toliau aukštas vyskupo sostas, o šonuose paauksuotos kėdės garbingiausioms seneliams, bažnyčios vadams — vyskupo kapitulai. Kitam šone aukšta, lyg balkonas, ambonija, angelų galvutėmis išpuošta, iš kur dar nesenai girdėdavos teisingiausis, numylėto ir Bažnyčiai pasišventusio Ganytojo Vysk. Jurgio Matulevičiaus, lietuviškas pamokslas. Antrasis altorius, anot mokslininkų, klasiško stiliaus su dorėnų portiku, visas iš marmuro, ilsis ant 4 stulpų. Altoriuj kabo garsaus Vilniaus dailininko (maderijaus)

PRANCIŠKUS MAŽURANIČAS

LAPAI.

(Vertinas iš chorvatiško.)

I

Mokyk šeimyną savo gimtosios kalbos.

Kiekvienas žmogus miršta su ta kalba, su kuria jis gimė ir išaugo.

Generolas N. savo gimimu buvo sodiečio sūnus, iš tikrų chorvatiškų namų.

Bet su vokiete apsivedė ir ta jo vaikus vokiškai išaugino.

Kol buvo sveikas, ėjo šiaip taip. Net nepastebėjo to, kad jo šeimyna chorvatiškai — nemoka.

Tik štai ištinka jį nelaimė: generolas mirties liga suserga.

Ligos ant lovos perblokštas visai nebetenka jėgų, vaitoja, negali nei gyventi, nei mirti.

Iš didžio sopulio pamiršta svetimas kalbas, tik chorvatiškai bekalba.

Bet niekas jo šeimynos namuose nesupranta, todel jis pyksta.

Vaikai verkia, pati nežino ką daryti, o jis iš piktumo kuone plyšta, kad jo neklauso.

Net jo paskutinio noro negali išpildyti...

Mirdamas šaukia, rėkia, liepia... bet ką? ..

Paskutines jo mintis... ant šalto, pilno sielvarto veido, argi taip sunku įspėti?

Jis negali sau dovanoti to apsileidimo, kad savo gimtosios kalbos neišmokino žmonos ir vaikų.

Įvairenybės.

Geležinė karūna.

Iš Romos pranešama, kad taikai tarp Vatikano ir Italijos pažymėti Popiežius karūnuosiąs karalių Viktorą Emanuelį vadinama Geležine Karūna. Ši karūna yra buvusi Lombardijos karalių karūna, Lombardijos valstybei žlugus ja buvo karūnuotas Karolis Didysis, visa eilė vokiečių karalių, 1805 metais Napoleonas I ir 1838 m. Austrijos karalius Ferdinandas kurių, valdžion pereidinėjo Lombardija. Karūna yra iš brangiais akmenimis išsagstyto 8 cm. platumo aukso lanko, kurio viduje yra geležinis lankelis. Šis lankelis esąs nukaltas iš Kristaus Kryžiaus vinies. Kurūna yra Monzos bažnyčioj.

Ir karvelis perskrido vandenyną.

Prancūzų balandžių prijaukinimo istorijoj įvyko nepaprastas atsitikimas. Vienas balandis nežinia kuriuo būdu perskrido per Atlanto vandenyną ir dabar jis yra vienam Ontario mieste, Kanadoj. Tas paukštis priklauso Watrelos dirbtuvės mašinistui. Prieš metus jis išskrido iš lizdo ir nebegrįžo. Dideliai nusistebėjęs tas mašinistas sužinojo, kad jo balandis labai nuvargęs atskrido į Kanadą. Apie tai pranešė vienas Kanados laikraštis.

Nesą jokių abejonių, kad tas paukštis priklauso mašinistui, nes ant vienos balandžio kojos buvo užnerta atatinkamais skaičiais pažymėtas žiedas. Tam žiede taip pat buvo išbrėžti savininko inicialai.

Iš gyvulių gyvenimo.

Paprastai manoma, kad vienpatystė ir tikimybė gyvenime yra aukščiausias žmonijos pasiektas kultūrinis laipsnis. Tačiau pasirodo, kad ne tik žmonės, bet ir gyvuliai ir paukščiai labai dažnai turi tokius palinkimus. Sakysim, didžiausia iš beždžionių — gorila — gyvena šeimynoje ir drauge su pataite augina vaikus. Be beždžionių yra daug rūšių paukščių, kurių kartą susidariusi pora palieka drauge visa gyvenimą. Tokių pavyzdžių daug žinome iš gandrų, gulbių, didelių žasų ir kitų paukščių gyvenimo. Yra viena mažų papugų rūšis, kuri vadinama „neatskiriamaisiais", nes mirus vienam iš poros ir antrasis ir gi miršta. Kiti paukščiai, kaip antai gandrai, nėra tokie jautrūs, nes vienam poros nusibaigus, antras tuoj pasiieško sau naują gyvenimo kompanijoną. Yra ir tokių gyvulių, kurie mėgsta daugpatystę. Briedžiai, elniai ir drambliai dažnai turi tikrą „haremą", kurį valdo stiprus patinas, pajėgiąs nugalėti kitus konkurentus. Iš to matyt, kad ir gyvuliai nevienodai elgiasi sugyvenime: vieni jų tik laikinai sueina krūvon šeimynai sudaryti ir, užauginę vaikus, išsiskiria, kiti sudaro tvirtas šeimynas ligi gyvos galvos,

Ei, mokytos galvos!..

Medis, žolė—negyvas daiktas, uodas ir drugys — be dūšios, o vis delto ir jiems gyventi neduodama. Kaip gražiai, rodos, aguonos žydėjo; užėjo vėjas, išlaužė, išvartė — ir po gražumo. Kukliausia pieniažolė auga sau nuošaly tako, į ją net bitė nepažiūri; atėjo šienautojas, pasipustė dalgelę, nukirto tą vieną nusususį žiedą, digiuotus lapelius keltuva nurijo. Išdygs medelis prie versmės, nudžiugs tik pamatęs saulutę, užeina vėsula, perkūnas, lietus — išvartė ąžuolus, suskaldė baltus beržėlius, apsėmė dirvas — vėl baigta... Kur gi tos išminties galvos? Kodel tą pasiutusį vėją sugavę darban neįkinko? Kodel perkūnas, turėdamas tiek ugnies, varguolių nepašildo, kai malkos tokios brangios? Kodel nenuvaro tų debesų ten, kur žmonės ir gyvuliai jo prašo? Ir mokyti protai čia taippat pečiais maigo, išsižioję stebisi gamtos galybe ir vien save ramina: „Palauk, palauk ateis laikai, dabar dar nieko nepadarysi!" Jei nieko nepadarysi, tai kam tavo blizgučiams ir antspauduotam popieriui tokia pagarba? Kodel ne artojui, kurio nors purvinos rankos, bet surenka tiems grūdų saują, linų pluoštą, kad kas burnon įdėjus ir pečiai nuo šalčio pridengus.

Jei tavo mokslas galingas ir tu turi žmoniškumo, leisk kiekvienam gyventi: duota gyvybė, tai jos nenaikink nei gyvuliui, nei augalui, nei žmogui. Tada ir Teisybė pasaulį atlankys. Gerai, žiūrėsim, kas bus, jei mirtį maiše užriši? Štai viena aguona turi 3000 grūdų. Kad teisybė, tai teisybė, leiskim visiems augti. Kitus metus iš vienos jau 3000 galvelių ir kiekvienoj vėl potiek grūdų, viso 9 milijonai; jei sėsim toliau, nenaikinsim, tai per 5 metus visa žemė aguonomis užaugtų. Nei tu rugių pasėsi, nei linų, trobos nepasistatysi, gyvulio nepaganysi, praeiti neturėsi tako — visa aguonos užleilės, nes negalima augalas naikinti. Žūtų pasaulis, virš žuvusios žmonijos žydėtų vien aguonos. Nekalta pieniažolė, kasmet duodanti 100 sėklų, jei tik jos kiškis nenugraužtų, nenumintų avelė, tai per 9 metus ir ji pasaulį užponavotų. Laimė, kad vėjas jas versmėn neša ir kad žolės tarpusavy kovoja: galingesnė gniaužia silpnesnę. Stiprioji šakojas, žydi ir džiugina ponias, silpnoji žūsta. Jei žuvų negaudytų, viena kitos nenaikintų ir tvarkingai plėtotųs, tai be tiltų per upes jų kupromis vaikščiotum, iš Amerikos laivai nevažinėtų, nė viena giminaitė kraičiui dolerių negautų. Per 30 metų medžiai laukus užimtų. O vėl muselė! Ji sudeda per vasavą 120 kiaušinių ir per metus susilaukia net septintos vaikų eilios, nes per 20 dienų muselė iš kiaušinio išsirita ir jau pati sudeda tiek.

Jeigu musės susikabintų už viena kitos kojukių, tai vienos musės šeimyna per metus sudarytų juostą 2500 milijonų kilometrų ilgumo; jį tęstųs 18 kartų toliau, negu nuo žemės lig saulės. Vabzdžių būtų tokia daugybė, kad jos saulę ir mėnulį užstotų ir žemėj būtų amžinoji naktis. Žuvus vienam — tukstančiai jo vietoj. Kiek tai gyvybių žūsta del vienos menkučio gyvenimo dienos! Įdomu, kokią daro išvadą mokytos galvos ir tepasako dabar, kada ta Teisybė ateis?

Grožio „karalienės".

Grožio karalienių rinkimas taip įėjo į madą, kad nerasi Europoj nė vieno šiek tik save gerbiančio miesto, kurs nerinktų grožio karalienės.

Negalėjo tuo atžvilgiu atsilikti ir Koksido miestelis, Belgijoj.

Mergaičių buvo gana daug ir visos jos buvo tokios gražios, kad teisėjai iš to gražuolių būrio jokiu būdu negalėjo karalienės išrinkti.

Užtat tą reikalą turėjo išspręsti patys miestelio gyventojai balsuodami. Daugiausia balsų gavo atvažiavusi pas savo giminaičius mergaitė iš Briuselio. Jai atiteko ir grožio karalienės titulas.

Prasidėjo vainikavimo apeigos. Ant karalienės galvos uždėjo gražų vainiką. Valdžios atstovai, nuo burmistro iki stoties viršininko, ją išbučiavo. Visą vakarą ėjo šokiai, linksmybės, vaišės.

Kai jau atėjo laikas iškilmių dalyviams pašokti paskutinį šokį ir skirstytis namo, grožio karalienė išslydo iš savo partnerio rankų, užlipo ant stalo ir garsiai pareiškė esanti — vyras.

Tikrai pasirodė, kad visas gražuoles pralenkė atvykęs iš Briuselio jaunas vaikinas, kurs nutarė pašiepti Koksido miestelėnus.

Smuglevičiaus paveikslas. Parodyta, kaip lenkų karalius Boleslovas IV nužudo vyskupą Stanislovą. Mat tas lenkų karalius del blogo gyvenimo buvo atskirtas nuo Bažnyčios, už ką jis keršydamas pats savo ranka nukirto vyskupui, mišias laikančiam, galvą Po tuo altorium matytis geležinės durelės, vedančios į kambariuką, kur žalčiai laikyta. Po juo dar, sako, upelė tekanti. Ant 16 stulpų tamsūs paveikslai, kurie juo ilgiau į juos žiūri, juo gražesni atrodo. Tai darbas italo Vilani. Paveikslų pusė vaizduoja seno testamento praeitį, kita pusė — naujo. Ant 12 stulpų 12 apaštalų vaizdai (abrozdai) piešti Rapolo Smuglevičiaus rankomis. Toliau jo darbo „Melchizedeko auka". Šone altoriaus didelės stovyklos „Dievo meilė" ir „Artimo meilė", iškaltos italo Righi.

Kairiame altoriaus šone ilsis mūsų Vytautas Didysis, mūsų, lietuvių, negęstamoji žvaigždė, nuo Baltijos iki Juodųjų marių Lietuvos didysis valdovas, miręs be vainiko, kurį jis užsipelnė ir kurį jam pagrobė. Prie jo grabo Dievo Motynos paveikslas graikų imperatoriaus Manuelio Paledogo iš Konstantinopolio, kaipo dovana Vytautui atsiųstas. Tą paveikslą jis buvo padovanojęs Benediktinų vienolinui Senuose Trakuose, bet 1840 m., uždarius vienolyną, paveikslas vėl grąžintas Vilniun. Nors tas paveikslas jau nublukęs, bet jis brangaus cedro medžio ir buvo garsių žmonių džiaugsmu, todel brangintinas.

Katedroj 10 atskirų koplyčių. Žymiausia jų — šv. Kazimiero koplyčia po dešinės nuo didžiojo altoriaus. Ji padirbta iš švedų akmens, išdabinta juodu ir baltu marmuru, atvežtu iš Italijos, kur Popiežiaus karalystė, kur Rymas — garsus šv. Petro bazilika, krikščionių kankinimais Nerono laikais ir savo praeitimi. Mokslininkus žavi Kazimiero koplyčia jonėnų stiliumi. Čia būta stovylų visų karalių iš Jogailaičių giminės, stovylos — gryno sidabro, kurios kovų laiku sutirpyta ir sulieta sidabro pinigams. Yra, tiesa, dar stovylėlių, bet toli pirmojo gražumo. Koplyčios sienose paveikslai-freskos: „Stebūklas prie šv. Kazimiero grabo" ir „Vaikelio išgydymas". Paveikslų spalvos gražiai suderintos; juose puikiai matosi kaip senais laikais žmonių rėdytasi, kaip nešiota, kokių madų būta. Juos piešė vokietys Petras Dankeris, užtai vokiečiai po kelias valandas pražiopsodavo čia besigerėdami.

Ant lubų virš galvų baltas karvelis— tai šventosios Dvasios simbolis (ženklas), toliau „Kova su geiduliais", „Geidulių nugalėjimas" ir mergaitės, reiškiančios „Teisingumą" ir „Ištikimybę". Koplyčios didžiajame altoriuje guli sidabro grabas 3000 svarų iš Augsbusgo atveštas, kur buvo šv. Kazimiero relikvijos (liekanos). Kairiame šone kieliko išvaizdos (formos) ambonija, iš kur karaliaus rūmų dvasiškis sakydavo pamokslus didikų ir kunigaikščių šeimynoms. Jos sėdėdavo minkštose kanapose, lyg kokiam teatre, ir susigraudinę klausėsi Dievo žodžių, kuriam karaliai ir tai dulkės. Čia ilsis taip pat Lietuvos ir Lenkijos karalius Aleksandras, Jogailos anūkas, miręs 150 m. Viduj altoriaus šv. Kazimiero paveikslas su trimis rankomis (Anot padavimo paveiksle pasirodžius trečiai rankai dailininkas visaip tepęs ir nieko nepadaręs, ranka vis pasirodanti). Sienoje daug marmuro lentų su auksiniais parašais. Viena lenta įdomi su Lietuvos herbu (ženklu) ir užrašyta: „Visagaliui Aukščiausiam Dievui, šventajam Kazimierui, Kazimiero Jogailaičio sūnui, Lenkų Karūnos ir Didžiosios Lietuvos kunigaikštijos įpėdiniui, saugotojui ir t. t... tą koplyčią pastatė ir padabino karalius Vladislovas IV iš Vazų giminės". Jo širdis čia randasi ir Igno Lajos koplyčioj brangus to vardo šventojo paveikslas, Čekavičiaus pieštas ir Dievo Motynos — Corregio rankų darbo, čia ilsis kūnai daugelio didikų ir vyskupų. Šv. Povilo koplyčia pastatyta, kur buvo kada įėjimas bažnyčion; čia paveikslas šv. Povilo, kaip per jį aklas praregi dienos šviesą. Nukryžiuotojo Kristaus koplyčioj, dar XV amžiuje Trakų vaivados Goštauto pastatytoj, yra brangus Čekavičiaus darbas „Kristus prie kryžiaus prikaltas".

Čia renesanso styliuje ricerio ir vyskupo marmuro paminklai pastatyti pagerbti Vaiv. Goštautui ir jo pusbroliui Vilniaus vyskupui Olšanskiui. Jono Nepomukeno koplyčia nuo vysk. Kosakauskio vardo, nes jis savo patronui atstatė šią koplyčią, kur ir pats ilsis, tik gipso biustas (galva su krūtine) primena jo atminti. Šv. Petro koplyčioj Smuglevičiaus paveikslas „šv. Petras kalėjime" ir italo Korregio paveikslas — „Dievo Motyna su vaikeliu". Nekalto Panelės Pradėjimo Koplyčioj stovi paminklas Vilniaus Vaivadai ir Lietuvos kancleriui Mykolui Kiersgailai, nes jis 1436 m. pastatė ją. Naujausioji koplytėlė — tai šv. Petro, kurią dabino Ruseckio paveikslas „Paskutinė vakarienė". Vienoje koplyčioje per didžiąją savaitę prieš Velykas būna Viešpaties grabas.

Be mūsų Vytauto, šv. Kazimiero ir karaliaus Aleksandro čia ilsis Vytauto žmona Ona, uoli katalikų rėmėja ir bažnyčių statytoja, mirusi 1418 m., jo brolis Zigmantas, žuvęs Trakuose 1440 m., karaliaus Jogailos broliai Vygantas, Korigaila užmuštas 1390; Švitrigaila, Zigmanto Augusto žmonos — Elžbieta Austrijietė Barbora Radvylaitė — ir visa eilė Lietuvos didikų ir garsių Europoje žmonių.

Ta brangi lietuviui šventovė—Katedra stebino didįjį vadą Napoleoną ir rusus, kurie tiek laiko mus valdė tamsybėse. Čia kaizeris Vilhelmas, išdidus savo galybe, pavydėjo mūsų sostinei tokio papuošimo. Čia bolševikai kovose su lenkais glaudėsi prie jos, lyg prie tvirtovės. Čia pirmieji Lietuvos gynėjų būreliai dėkoja Aukščiausiajam už atgautą laisvę ir jaunos Lietuvos nepriklausomybę. Čia gegužės mėnesį meldžia lietuviai Tėvynei geresnio rytojaus. Čia ir Tautos Patrijarkas Jonas Basanavičius „Auszros" davėjas, Nepriklausomybės skelbėjas ir mokslo vyras, paskutinį syk atsisveikino su jo numylėtais moksleiviais, kurie jam atsakė giesme „Requiem aeternam dona ei, Domine!" Čia ir šiandien skuba žmonės paklausyti kun. Pranciškaus balso, prieš kurį kitas ir garsus solistas tur su gėda nutilti.

D—lia.

ŪKIO SKYRIUS.

Rudens ūkio darbai.

Jei ūkininkai mažiau gaišintų laiko visokiems galams, kaip be jokio reikalo važinėjimui į turgus po keliolika kilometrų ir tam panašiems „svarbiems“ reikalams, tai jau šiandie nedaug lauke darbo ir paliktų Tuo tarpu pas mus ligi šioliai lauke darbų begalės: vietomis dar stovi lauke vėlyvosios avižos ir linai, rugienos ir vasarojienos nejudintos, rugiai dar nepasėti, vienu žodžiu neatlikta nė vienas svarbiųjų darbų, kurie jau turėjo būti atlikti.

Apie rugienas jau savo laiku buvo priminta, kad neatidėliojant jas ūkininkai išartų. Tuo tarpu ligi šioliai mažai kas tą taip svarbų darbą atliko. Tiesa, vienas kitas paklausė mūsų patarimo ir pasiskubino rugienas išarti, bet tokius ūkininkus galima suskaityti ant pirštų. Kurie tą darbą atliko ir atliks kitus mūsų nurodymus, tie, be abėjo, nepasigailės.

Nesenai man teko būti Švenčionių apskrityje pas vieną gana apsišvietusį ūkininką—ūkio ratelio pirmininką, kuris sau ramiausiai aplink trobas vaikštinėjo, tuo tarpu kaip svarbiausi darbai lauke dar buvo neatlikti. Kuomet paklausiau, kodel ligi šioliai nepasistengė išarti rugienų, tai atsakė, kad labai neturėjęs laiko. Žinoma, aš tam neįtikėjau ir nurodžiau, kad vietoj vaikščiojus be jokio tikslo aplink trobas, galima buvo pavaikščioti paskui plūgą, o tai, be abėjo, būtų išėję sveikatai ne tik dirvai, bet ir pačiam ūkininkui.

Mūsų ūkininkai skaito dideliu nuopelnu, kad prieš žiemą suaria rugienas vieną kartą, o apie du kartu tai jau negali būti ir kalbos. Tuo tarpu Suvalkijos ūkininkai, turėdami kur kas daugiau žemės už vilniškius, jau prieš karą ardavo rugienas po du kartu ir tam darbui atlikti visuomet ištekdavo laiko. Vilniškiams ūkininkams laiko visuomet stoka, nes jie to laiko nemoka brangyti. Pavyzdžiui, ūkininkas su savo žmona važiuoja į turgų ir vežasi desėtką kiaušinių parduoti. Tuo būdu sugaišina visą dieną vienas arklys ir du žmonės, o prekių parduoda už „apskritą“ sumą *vieną auksiną ir penkiasdešimts skatikų!*

Aš visai neabėjoju, kad daugelis skaitytojų tam neįtikės, o vienok tai yra faktas. Jeigu ūkininkas būtinai nenori apleisti turgaus, tai daug geriau padarytų pasamdęs į savo vietą darbininką, negu kad visai neatlikti svarbaus ir neatidedamo darbo.

Rugienų arimas vieną kartą prieš žiemą, visiškai neatsiekia savo tikslo. Viena, panašiai įdirbant žemę dirva nekuomet neturės geros struktūros. Antra, ardami vieną kartą prieš žiemą rugienas, nekuomet nesumažinsite savo laukuose piktžolių. Dalykas tame, kad neapartos piktžolės žemės paviršiuje beveik visai nesudygsta, o apartos vėlai rudenyje, taip pat nesudygsta, nes permaža būna šilimos. Bet užtat tos piktžolės, kuomet pavasario arimu išverčia jas į viršų, tuojau sudygsta ir kaip bematant užstelbia vasarojų. Taip pas mus visuomet ir atsitinka ir užtai mūsų laukuose taip pilna piktžolių.

Vasarojienas — kaip ir rugienas — geriausia būtų prieš žiemą du kartu arti: pirmu kartu negiliai, o antru kartu — giliau. Tačiau laikas jau vėlus, kas to ligi šioliai nepadarė, tai jau dabar padaryti bus sunku, nes susidėjus kitiems darbams į krūvą, iš tikrųjų sunku bus surasti laisvo laiko. Tad bus labai gera, kad vietoj pirmojo arimo ūkininkai vasarojienas bent išdrapakuos, o paskui prieš žiemą giliau suars ir paliks vagose ligi pavasariui. Drapakavimas turi būti kuo greičiausiai atliktas, o suarti galima kad ir prieš pačius šalčius.

Blogai daro ūkininkai ir tuo, kad perdaug vėlinasi su rugių sėja. Faktas. kad ligi šioliai dar daug kas nepasėja rugių ir tik šiandie pirko rugiams dirbtinių trąšų. Vėlai pasėti rugiai, jei anksti prasideda šalčiai, blogai įsišaknija ir paskui greičiau žūsta. Patirta, kad mūsų krašte geriau yra rugius kelias dienas anksčiau pasėti, negu susivėlinti. Nieko nekenks, jei rugiai labiau sužels, nes tada juos bus galima arba dalge apkapoti, arba gyvuliais nuganyti. Jeigu iškris sniegas arba prasidės šalčiai vos rugiams sudygus, tai iš tokių rugių maža bus naudos net tada, jei jie gavo pilną normą dirbtinių trąšų, arba jei juos pavasarį salietruosite.

Didelę klaidą mūsų ūkininkai daro manydami, kad netikusį žemės įdirbimą ir suvėlintą sėją papildys dirbtinėmis trąšomis. Anaiptol! Dirbtinės trąšos čia tik tiek įtakos padarys, kaip pernykštis sniegas. Reikia neužmiršti, kad dirbtinės trąšos tik tada geriausią efektą parodys ir apsimokės, kuomet jų vartojimas eis kartu su atatinkamu žemės įdirbimu. Kitaip jų vartojimas mūsų sąlygose ne tik kad nebus naudingas, bet stačiai gali būti kenksmingas. Kenksmingas bus tuo, kad joms išleisti pinigai nekuomet negalės sugrįžti.

Toliau, jau laikas bus kaupiamiesiems išvežti ir aparti mėšlas, ypač molinėse žemėse. Pas mus visur bulvėms išveža mėšlą pavasarį. Bet tai negeras paprotys. Pavasaryje išvežtas mėšlas ilgai žemėje nesupūsta, ypač molinėse dirvose, todel sudygusios bulvės negali juo ir pasinaudoti. Be to, šviežias mėšlas bulvėms netinka dar ir todel, kad nuo jo auga bulvės labiau į virkščias ir maža duoda bulvių.

Molinėse dirvose mėšlas turi būti būtinai išvežtas ir apartas iš rudens. Lengvose smėlio dirvose, jei mėšlas nesuspėjama aparti iš rudens, galima išvežti ir aparti anksti pavasaryje. Bet tada reikia vartoti tiktai smulkus ir gerai papuvęs mėšlas, nes šiauduotas ir ilgas mėšlas ilgai nesupus. Bet kadangi tokio mėšlo ūkininkai mažai turi, o veža į dirvas dažniausia mėšlą, kur pakraikėms buvo vartojama medžių spygliai ir lapai, o taipogi samanos, taigi medžiagos, kurios savyje turi daug smalinės medžiagos ir todel sunkiai pūsta, tai tokį mėšlą ir į lengvas dirvas geriau išvežti ir aparti iš rudens.

Tiesa, pas mus ligi šioliai ūkininkai tebesilaiko trilaukio ūkio ir visą mėšlą paprastai sukrečia rugiams, todel rudenyje maža mėšlo turi. Tačiau norint ir maža rudenyje mėšlo turi, bet vis tiek geriau padarytų jį aparę bulvėms ir kitiems kaupiamiesiems augalams iš rudens. Dar geriau bus, jei kaupiamiesiems augalams duosime ne pilną įtręšimą mėšlu, bet tik pusę, o kitą pusę trąšos suteiksime pavidale mineralinių trąšų. Tuomet bulvės ir kiti kaupiamieji augalai dar geriau užauga, negu dirvoj, riebiau įtręštoj vienu gyvulių mėšlu.

Mėšlą į dirvą išvežus, reikia *tuojau iškratyti ir negiliai aparti*. Juo greičiau išvežtą mėšlą aparsite, tuo — geriau. Ilgai stovėdamas lauke mėšlas, iškratytas arba krūvelėse, daug nustoja maisto dalių, ypatingai azoto. O reikia nepamiršti, kad visi kaupiamieji augalai kaip tik reikalauja labai daug azoto.

Mūsų mėšlas ir taip nedidelės vertės, nes gyvulius šeriame menku pašaru ir krečiame tvartus blogomis pakraikėmis. Todel turime rūpinties, kad tas mėšlas kaip galima mažiau nustotų maisto dalių lauke. Kas mano, kad ši aplinkybė maža turi reikšmės, tas smarkiai klysta.

Prie progos turiu pastebėti, kad pas mus kaip tik nesiskubina išvežtą mėšlą aparti. Paprastai išvežtą mėšlą ilgai pralaiko krūvelėse, o paskui dar ir iškratę. Daugelyje vietų mėšlą krato moters nuogomis rankomis, todel tas darbas labai ilgai nusitęsia. Nekalbant jau apie tai, kad mėšlo kratymas rankomis labai nesparčiai eina, bet ir švaros atžvilgiu panašus mūsų šeimininkių elgėsis yra nieku nepateisinamas. Todel nieko nėra stebėtina, jei kiekvienas bent kiek apsitrynęs žmogus dažnai biaurisi mūsų šeimininkių labiau, negu paties gyvulio,

Mėšlui kratyti ūkininkai privalo turėti tam tikras dvinages šakes. Šakėmis ir darbas sparčiau eis, ir šeimininkės paliks švaresnės.

Jei ūkininkas turi daržą, tai į daržus mėšlas reikia išvežti ir aparti iš rudens, neatsižvelgiant į tai, kokia žemė. Daugelis daržovių mėgsta mėšlą, bet nemėgsta šviežiai aparto mėšlo. O kadangi pas mus daržuose mėšlą visuomet aparia pavasarį, todel ūkininkai neturi daržovių.

Nors apie tai jau nekartą buvo rašyta, tačiau nieko nekenks dar priminus apie tai, kad rudens arimą ūkininkai atliktų atatinkamu gilumu. Pas mus visur yra paprotys arti visiškai negiliai ir tai tiek javams, tiek kaupiamiesiems augalams. Tuo tarpu gilesnis žemės įdirbimas yra labai pageidaujamas visiems augalams, o ypatingai kaupiamiesiems. Be to, tas darbas atlikti geriausia iš rudens. Kuomet žemė giliau įdirbta, tai augalai geriau įsišaknija, daugiau sau randa maisto ir drėgmės ir todel geriau užauga net sausais metais.

Todel, jei dirvos sluoksnis storas, tai reikia jis prieš žiemą suarti *pilnu gilumu*. Jei dirvos sluoksnis plonas ir dykoji žemė negiliai, tai giliai arti tokios dirvos negalima, nes į viršų išsiverstų daug dykosios žemės, kuri pakenktų augalams. Tokiuose atsitikimuose ariama paprastu gilumu, o paskui plūgą leidžiama gilintojas. Kas neturi gilintojo, tai gali vartoti kauptuvą, suglaudus jo sparnelius, arba paprastą žagrę, atėmus nuoragus. Gilintojas supūrina tiktai podirvį, bet dykosios žemės neišverčia į viršų.

Norint gilesnis dirvos įdirbimas kurkas daugiau teikalauja energijos, negu paprastas dirvos įdirbimas, tačia jis visuomet gerai apsimoka. Visą dirvą giliau įdirbti būtų persunku, todel pradžiai būtų labai gera, kad giliau žemę įdirbtų bent bulvėms ir šakniavaisiams. Gilesnio žemės įdirbimo pasekmės tuojau pasirodytų. Kas tam netiki, lai pagilina pusę bulvėms skiriamo lauko.

Atsilikę svarbesniuosius laukų darbus, ūkininkai privalo apžiūrėti pačias trobas, kad žiemą būtų šiltos. Ypatingai reikia apžiūrėti tvartus, kad jie žiemą gerai laikytų šilimą. Reikia neužmiršti, kad šaltuose tvartuose gyvuliai daugiau reikalauja geresnio pašaro savo kūno palaikymui.

P. K.

Javų kūlimas.

Nupiautus ir išdžiūvusius javus suveža paprastai į kluonus ir ten laiko juos ligi kūlimo. Dideliuose ūkiuose javus kulia garinėmis mašinomis. Tokiuose atsitikimuose javus stačiai nuo lauko veža prie mašinos ir iš karto iškulia.

Mažesniuose ūkiuose javus kulia arklinėmis mašinomis. Tokie ūkininkai suveža javus į kluonus ir pradeda kūlti tiktai žiemą, po to, kai užbaigia visus laukų darbus.

Gi smulkūs ūkininkai kulia javus rankiniais spragilais. Čia darbas užsitęsia ilgiausia, net dažnai ligi pavasariui. O jeigu ūkininkas nori iškūlti javus anksčiau, tai neatlieka kitų ūkio darbų kaip reikia. Rankinis kūlimo būdas yra pats blogiausias, nes labai daug ūkininkui atima laiko. Pats geriausias kūlimo būdas yra mašinomis; nes tada darbas atsilieka daug sparčiau, pigiau ir švariau. Nuomonė, kad mašina kultų javų šiaudus gyvuliai netaip noriai ėda, neturi jokio pagrindo.

Iškultus javus visųpirmiausia reikia išvalyti, tai yra išskirti visus pelus, šiaudgalius, netikusius grūdus ir, kiek duosis, piktžolių grūdus. Ypač rūpestingai reikia išvalyti tuos javus, kurie eina sėklai ir pardavimui. Geri javai užaugti gali tiktai iš geros ir gerai išvalytos sėklos. Vėtymas javų šluota negali gerai išvalyti jų ir taip valomuose javuose būna visko pilna: pelų, piktžolių ir netikusių grūdų. Kaip tokius javus paskui pasėja, tai laukas užsiteršia piktžolėmis ir daug sėklos nesudygsta, per tai javai būna rėti ir apiponavoti piktžolių. Jei neišvalytus javus norime parduoti, tai pirklys taip pat labai pigiai užmoka, nes tokių javų jis neturi kur dėti ir pirma turi išvalyti tam tikromis valomomis mašinomis.

Jei javai kuliami garine mašina, tai ji pati išvalo javus, nes tokios mašinos ne tik kulia, bet ir arpuoja kartu. Šiaip iškultus javus reikia valyti.

Paprasčiausia javams valyti mašina—arpa. Arpa pašalina iš javų pelus, dalį blogesnių grūdų ir piktžolių. Kaip kuriose vietose, pavyzdžiui Suvalkijoje, kiekvienas ūkininkas turi arpą, net visai smulkūs ūkininkai. Pas mus dar visai mažas ūkininkų skaičius turi arpas ir todel valo savo javus vėtymu.

Toliau, kas nori savo javus dar geriau išvalyti, tai perleidžia juos per fuchtelį ir trijerį. Fuchtelis išskiria daug piktžolių, ypatingai dirsių. Per trijerį naudinga perleisti ypač sėklai skiriamus javus. Be to, yra dar ypatingos mašinos išskirti iš javų žirnelius, o taipogi įšvalyti linų sėklą.

Reikia pastebėti, kad mūsų krašte javams valyti mašinų randas gana tankiai, bet ūkininkai jomis mažai tesinaudoja. Todel daug geriau būtų, kad sėklai atidėtus javus pradėtų valyti jau dabar, ypač kol sausi orai. Nes atėjus javų sėjai, susyk visi pradeda valyti, ilgai tenka laukti savo eilės ir todel daugelis ūkininkų netekę kantrybės visai atsisako savo sėklą valyti ir sėja šiūkšles.

Iškultų javų laikymas.

Iškultus javus ūkininkas paprastai laiko svirne. Laikomi aruoduose arba statinėse grūdai kvėpuoja, tai yra ima iš oro deguonį ir degina organinę medžiagą. Kaipo kvėpavimo davinys randas vanduo, anglies dvideginis ir šilimos. Šis procesas, iš vienos pusės, naikina organinę medžiagą, o iš antros pusės atsiradusi drėgmė ir šilima sudaro geras sąlygas pelėnų grybelio gyvenimui. Šie pastarieji mažina sėklos daigumą; sėkla, be to, įgauna pelėsių kvapą ir nelabai tetinka maistui ir pašarui. Juo daugiau grūduose vandens, juo intensyviau jie kvėpuoja. Reiškia, juo sausesnius grūdus mes supilsime į statines arba aruodus, juo mažiau išnyks organinių medžiagų ir juo mažiau jie ges.

Gerai užlaikomi grūdai turi kiek galint mažiau kaisti ir kiek galint mažiau išgarinti vandens. Tai galima atsiekti tuomet, jei juos iš pradžių supilti visai plonu sluoksniu, o vėliau supilti storiau (50—80 cm. storumo sluoksniu) ir dažniau juos maišyti, kad pašalintus drėgną orą. Nereikia grūdų maišyti drėgnam orui esant, nes sausi grūdai gali prisigerti oro drėgmės, kas vėliau jiems išeis nesveikaton. Gera yra, kuomet po javų sandėlio grindimis laisvai vaikščioja oras ir kuomet jo patenka ir pro stogą.

Kad ir geriausiai prižiūrėti javus, bestovint jų svoris mažėja. Rugiai, kviečiai ir miežiai nustoja savo svorio:

per 1-mą metų ketvirtį — 1,3%
„ 2 „ „ „ 0,9%
„ 3 „ „ „ 0,5%
„ 4 „ „ „ 0,3%

Pirmaisiais metais iš viso jie netenka 3% savo svorio. Jei šios rūšies grūdai laikomi ne vienus, bet dviejus metus, antrais metais kas metų ketvirtis jie nustoja apie 0,25% savo svorio.

Laikomos sandelyje avižos pirmais metais nustoja savo svorio:

per 1-mą ketvirtį — 1,7%
„ 2 „ „ — 0,9%
„ 3 „ „ — 0,6%
„ 4 „ „ — 0,3%

Tokiu būdu, pirmaisiais metais iš viso jos netenka 3,5% savo svorio, o antrais metais po 0,30% kas metų ketvirtis.

Svirnuose laikomus grūdus gali apipulti juodieji arba baltieji kirminėliai. Juodieji grūdus naikinantieji kirminėliai yra ne kas kitas, kaip juodojo grūdinio vabalo vikšrai. Jie yra be kojų, gelsvos spalvos. Pavasarį ir liepos mėnesį patelė pragraužia savo snapu grūdą ir sudeda į jį kiaušinių. Išsiritę vikšrai išėda visą grūdo vidurį ir čia pavirsta lėliukėmis.

Baltieji grūdus naikinantieji kirminėliai yra išsivystę iš grūdinio drugio vikšrai. Šie pastarieji suėda grūdo maistingąją medžiagą, vėliau lenda į antrą ir tą suėda. Išėstus grūdus jie supina baltu voratinkliu. Rugpiūčio arba rugsėjo mėnesį išlipa šie vikšrai ant

krūvos paviršiaus, po ja laipioja ir traukia paskui save voratinklius. Sienų arba skersbalkių plyšiuose jie apsipina tinklu ir virsta lėliuke. Pavasarį iš šios vėl pasirodo grūdinis drugys.

Juodasis grūdinis kirminas ir grūdinis drugys nemėgsta švarios ir gerai išvėdintos klėties (svirno). Švara ir grūdų aruodo vėdinimu galima jų veisimąsi susilpninti. Jei šių kenkėjų pasirodo labai daug, tai grūdus supila į piramidos formos krūvas ir uždengia jų viršų sieros anglyje išmirkintu maišu (vienam grūdų kubiniam metrui suvartoja 500 gr. sieros anglies; su šiuo preparatu reikia elgties atsargiai, nes jis greit dega), o visą krūvą uždengia vandens ir dujų nepraleidžiančiu brezentu. Už dešimties valandų po tokia danga vikšrai gauna galą.

Grūdinius drugius, kurie laksto tik naktį, galima išnaikinti ir kitokiu būdu. Į lėkštę pripila vandens, o ant vandens paviršiaus užpila žibalo. Vėliau į ją pastato stiklinę, kuri ligi pusės pripilta vadens ir įtaiso stiklinėje ant alyvos sluoksnio plaukiantį ir degantį knatą. Drugiai lekia prie šviesos, čia nudega sparnus ir krinta į lėkštę.

P. P.

Pasiutimo liga.

Ši liga pas mus taip yra paprasta, kad beveik nekuomet nenustoja siautusi. Štai kad ir dabar, kaip kuriose vietose atsirado pasiutusių vilkų, kurie nemaža apkandžiojo ne tik naminių gyvulių, bet ir žmonių. Norint ši liga jau nuo senai pas mus žinoma, bet ne visi ūkininkai tą ligą gerai pažysta. Todel aš čia bent trumpai tą ligą aprašysiu.

Pasiutimo liga yra labai limpama, staigi ir ja suserga dažniausia šunes. Liga platinasi per apriejimą, kuomet pasiutęs gyvulys įkanda sveikam.

Liga pasireiškia beveik pas visus gyvulius vienodai. Svarbiausios pasiutimo ligos žymės yra šios: nervingumas, neramumas, palinkimas kąsti, badyties arba spardyties ir t. t.; kaip kuriuose tačiau atsitikimuose pastebima apatija, nusilpimas, įvairių kūno dalių paralyžius, ypač pasturgalio. Tuomet gyvulys netaip yra linkęs kandžiotis ir panašų ligos pasireiškimą vadina ramiu pasiutimu.

Šiaip pasiutimo liga pas įvairius gyvulius pasireiškia bent kiek įvairiai.

Šunų pasiutimas. Pirmas ženklas, kurį galima pastebėti šunims siuntant, yra visai kitoks jų užsilaikymas, negu paprastai, būtent: šuo daros liūdnas ir nedraugingas, neramus ir bailus arba sutingęs ir apatingas. Dažniausia slepiasi kur nors tamsiose vietose, klauso savo šeimininko nenoromis ir rodo didelį palinkimą pabėgti. Noras ėsti sumažėja arba visai nustoja ėdęs, tuo tarpu kaip pasireiškia didelis palinkimas ryti neėdamus daiktus, kaip antai: medžio gabalus, šiaudus, plunksnas, odą ir t. t., o taipogi laižymas šaltų daiktų, kaip antai: akmenų, metalo, vandens ir savo šlapumo.

Kuomet tie ženklai, kurių pasirodymas rodo, kad šuo apimtas pasiutimo ligos, nusitęsia dieną arba dvi, tuomet pasireiškia didelis noras pabėgti ir kandžiotis, ypač kitus šunis ir kates, o taipogi didesniuosius naminius gyvulius, balsas daros užkimęs ir lojimas esti trumpas ir pereina į staugimą. Pasiutimo ligos reiškiniai pasireiškia laikas nuo laiko ir laike panašaus atako šuo visai netenka sąmonės ir nieko nepažysta. Tarp vieno ir kito atako guli ramiai, bet visoks riksmas, palietimas, aiški šviesa ir t. t. gali vėl iššaukti pasiutimo ataką. Tikro vandens biaurėjimosi pas pasiutusius šunis nepastebima.

Pasiutusieji šunes greit liesėja, akys daros žiaurios ir įdubusios, plaukai nežvilga ir pasišiaušia.

Pagaliau randas pasturgalio paralyžius, atakai pasikartoja kas kartas rečiau ir trumpiau nusitęsia ir dažniausia tarp penktosios ir septintosios dienos pasiutęs šuo nudvėsia.

Jei šuo suserga vadinamąja ramiąja pasiutimo liga, tai kandžiojimo, valkiojimosi ir neramumo reiškiniai pasireiškia netaip aiškiai. Tokiuose atsitikimuose pasiutę šunes užsilaiko ramiau, būna nuliūdę, o nusilpimo ir paralyžiaus reiškiniai pasirodo anksčiau.

Kačių pasiutimas. Kačių pasiutimas pa ireiškia beveik taip pat, kaip ir šunų. Jos taip pat rodo didelį neramumą ir norą kandžiotis bei draskytis. Taip pat galima pasakyti ir apie pasiutusius vilkus ir lapes.

Arklių pasiutimas. Pradžioje ligos arkliai paprastai kandžioja tą kūno dalį, kur įkando pasiutęs gyvulys. Toliau, gyvulys daros neramus, susierzinęs ir bailus. Kaip kada pasireiškia noras lyties aktams atlikti. Noras ėsti mažėja, gyvulys kas kartas sunkiau gali nuryti, balsas daros užkimęs; prie to visko prisideda dar silpnesni arba stipresni drebuliai.

Laike tikrųjų pasiutimo atakų arkliai daužosi kojomis ir kasa žemę, kandžioja visokius daiktus ir net savo kūną taip, kad iškanda sau odos gabalus arba iki kraujo sau įsikanda ir kandžioja kitus gyvulius. Kvėpavimas pagreitėja, iš snukio eina seilės ir putos, balsas daros užkimęs. Į pabaigą ligos atakai kas kartas daros silpnesni ir trumpesni, gyvulys daug nustoja jėgų ir pagaliau randas pasturgalio paralyžius. Nuo to laiko sergąs arklys daugiausia guli ir į 5—6 dieną nudvėsia.

Raguočių pasiutimas. Karvių pasiutimas pasireiškia bendrai, taip pat, kaip ir arklių. Tiktai vietoj kandžiotis, karvės bado visokius daiktus ir kitus gyvulius.

Avys ir ožkos pradžioje ligos rodo didelį neramumą, lyties geidulių sustiprėjimą, nustoja noro ėsti ir gromuliuoti. Laike pasiutimo atakų atlieka nepaprastus šuolius, trypia kojomis, griežia dantimis ir badosi. Ožkos kaip kada kandžioja įvairius daiktus. Pabaigoje randas paralyžius ir mirtis.

Kiaulių pasiutimas. Pasiutusios kiaulės daros labai žiaurios, trina ir kandžioja įkastą vietą. Laike ligos atakų būna gausiai apsiputojusios, greitai kvėpuoja ir didelį turi palinkimą kandžiotis. Prieš mirtį pasireiškia pasturgalio paralyžius.

Kaip kovoti su pasiutimo liga. Pasiutimo liga susirgusių gyvulių išgydyti negalima, nes liga yra neišgydoma. Kadangi pasiutimo ligą daugiausia praplatina šunes, tai šunis reikia laikyti pririštus. Apriėtus gyvulius reikia tuojau atskirti nuo sveikų ir laikyti skyrium. Jeigu jau aiškiai matome, kad gyvulys apimtas pasiutimo ligos, tai tuojau reikia užmušti ir užkasti žemėn.

Nereikia kreiptis į jokius užžadėtojus, nes tai nieko negali padėti. Jeigu kartais apriėtas gyvulys ir nepasiunta, tai tik todel, kad bendrai ne kiekvienas įkandimas gyvulį užkrečia ta liga.

Kiaulių penėjimas.

1. Bendros pastabos.

Lašiniams penėti tinka tiktai suaugusios, nuo vienų metų iki keliolikos mėnesių kiaulės. Juo kiaules geriau ligi to laiko laikysime, juo jos geriau suaugs ir geriau išnaudos pašarą ir per tai jų penėjimas atseis pigiau. Mūsų sąlygose, bent esant dabartinėms kainoms, kiaulių penėjimas lašiniams dažniausiai visai neduos arba duos maža pelno, taip kad kiaulės penėti lašiniams reiktų tiktai savo reikalams, bet ne parduoti. Lašiniams kiaulės turi augti 300—450 dienų ir per tą laiką sunaudoti daug pašaro.

Suaugusių kiaulių lašiniuose ir mėsoje yra maža vandens, bet labai daug taukų ir kad padaryti tokio sąstato mėsą ir lašinius, kiaulės kūnas turi sunaudoti labai daug stipriojo pašaro. Suaugusių, lašiniams penimų kiaulių ėdrumas esti paprastai menkas ir labai reikia taikinti, kad joms patiktų ėdalas. Kaip kada nemažai vargo turime su tomis suaugusiomis kiaulėmis, kurios reikalauja kuilių, nes tokios kiaulės bent kelias dienas visai neėda ir prideda liesėti. Tokiuose atsitikimuose galėtų padėti kiaulių patelių romijimas, bet del stokos specijalistų tai pas mus kolkas nepraktikuojama. Todel lašiniams penėti geriau sia romytus meiteliukus.

Toliau, lašiniams penėti tenka taip pat pasenusias ir šiaip veislei netinkančias kiaules ir netinkamus veislai išromytus kuilius.

Lašininių kiaulių penėjimui mūsų sąlygose geriau tinka auginti rudeninius paršus, nes turint daugiau vasaros metu atatinkamo pašaro, pavasarinius patogiau ir pelningiau nupenėti bekonams. Be to, reikia dar nepamiršti, kad žiemą dar toli gražu ne visi ūkininkai turi šiltus tvartus bekoninėms kiaulėms penėti ir pakankamai atatinkamo pašaro.

Rudeniniai paršai dar ir todel patogiau auginti lašiniams penėti, kad juos galėsime pradėti penėti kitą rudenį (10—15 mėn. amžiaus), turėdami tuo laiku pakankamai pašaro ir dar neperšaltus tvartus. Pavasarinius paršus lašiniams penėti tektų auginti tik tada, kai turėtume visai nepagerintas vietines kiaules, kurios galutinai suauga tik po pusantrų metų, tai būtų jau kitą rudenį.

Pavasarinius *pagerintos veislės* paršus auginti lašiniams tektų tada, jei juos numatome pradėti penėti baigiantis žiemai sekantį pavasarį, kuriuo laiku pakyla paprastai lašininių kiaulių kainos, be to, esti patogus penėti oras. Vis delto reikia pasakyti, kad pavasarinis penėjimas turi ir savo blogas puses: iki pavasario laikyti javus, šakniavaisius ir bulves brangiai atseitų ir pati šių produktų kaina yra aukšta, kas žymiai pabrangina kiaulių penėjimą ir mažina laukiamą iš kiaulių penėjimo pelną. Savo reikalams penėti kiaules pavasarį jau visai netinka, nes ilgesniam laikui laikyti tada paskerdę kiaules negalėsime jų tinkamai įsūdyti ir išrūkinti.

Paliktus auginti paršus turime gerai šerti, kad jie greit augtų, bet nenutuktų. Jei pašare bus perdaug krakmolo, bet maža baltymų, tai paršai tinkamai augti negalės. Jei duoti paršams perdaug baltymų, tai kūnas tinkamai jų neišnaudoja ir paršų auginimas brangiai kainuoja. Todel paršus auginant taip pat reikia prisilaikyti tam tikrų sulig atatinkamų normų nustatytų duoklių.

Augančioms kiaulėms reikia leisti daug judėti ir laikyti jas, jei oro sąlygos leidžia, tam tyčia lauke užtvertuose garduose arba ganykloje. Žiemos metu augančias kiaules reikia išleisti dažnai pabėgioti, nes laisvi judėjimai gryname ore gerai veikia į augančių kiaulių sveikatą ir ėdrumą. Geriausia ir žiemą išleisti palakstyti augančias kiaules į tam tyčia užtvertus gardus prie tvartų, kad paskui nereikėtų jų ieškoti po kaimynų kiemus ir mėšlynus. Reikia žiūrėti, kad kiaulės neėstų žmonių mėšlo, nuo kurio jos gali susirgti finomis (kaspinuočiais).

Žiemos metu kiaulėms turi būti prieinamas žvyrius, medžių angliai, pelenai, kuriuose jos gali pasiknaisioti ir surasti reikalingų sau druskų. Augančioms kiaulėms, ypač žiemos metu, patariama duoti ir mineralinių druskų.

Patsai augančių kiaulių šėrimas gali būti mažiau rūpestingas, tačiau apsileidimas ir čia neleistinas. Didžiuma mūsų ūkininkų dar iki šiai dienai šeria augančias kiaules arklių mėšlu, manydami, kad tuo būdu jie daro didelį taupumą. Tai galima pateisinti tiktai nežinojimu arba apsileidimu, nes ūkyje mes turime daug pašarų, kuriais galima su daug gersnėmis pasekmėmis šerti augančias kiaules, negu su arklių mėšlu. Tie pašarai yra: šutinti pelai, dobilų nuobiros ir smulkiai supiauti dobilai.

Čia patieksiu keletą lentelių, sulig kurių galima atlikti augančių kiaulių šėrimą (iki 120 kg. gyvojo svorio). Lentelėse pažymėtas vienos paros pašaro kiekis vienai kiaulei. Kadangi paduotoji lentelėse pašarai turi gana daug sausosios medžiagos, tai, kad kiaulės juos suėstų, reikia šerti keturis kartus per dieną.

Kiaulių amžius mėnesiais.	Gyvasis svoris kg.	Įvairių miltų mišinio.	Liesojo pieno arba pasukų.	Pašarinių runkelių.	Jaunų džiovintų dobilų arba siečkos.
1 1/2 – 1 m.	8—13	— kg. 400 gr.	1 kg. 500 gr.	1 kg. — gr.	—
	14—18	— „ 500 „	1 „ 500 „	1 „ 500 „	—
2—3 „	19—24	— „ 600 „	1 „ 500 „	1 „ 500 „	— kg. 300 gr.
3—4 „	25—34	— „ 700 „	1 „ 500 „	2 „ — „	— „ 300 „
4—5 „	34—44	— „ 800 „	1 „ 500 „	4 „ — „	— „ 500 „
5—6 „	45—54	— „ 800 „	1 „ 500 „	4 „ 500 „	— „ 600 „
6—7 „	55—64	— „ 900 „	1 „ — „	5 „ — „	— „ 700 „
7—8 „	65—74	1 kg. — „	— „ 500 „	5 „ — „	— „ 800 „
8—9 „	75—84	1 „ 100 „		6 „ 500 „	— „ 900 „
9—10 „	85—94	1 „ 100 „		7 „ — „	1 kg. — gr.
10—11 „	95—104	1 „ 200 „		7 „ — „	1 „ 100 „
12—13 „	105—114	1 „ 200 „		8 „ — „	1 „ 200 „
12—13 „	115—124	1 „ 300 „		8 „ — „	1 „ 300 „

Vasaros metu augančioms kiaulėms reikia duoti žaliojo pašaro ligi sočiai. Labai pageidaujamas augančių kiaulių ganymas tam tikrose ganyklose arba dobilienose. Pageidaujama daugiau dobiliukų, ypač baltųjų, nes jie labai greit atauga ir todel kiaulės gali turėti nuolatos minkšto žaliojo pašaro. Jeigu augančių kiaulių del kurio nors ūkio aplinkybių negalima ganyti, tai joms būtinai reikia užtverti gardas, kuriame jos laisvai galėtų pabėgioti ir pasiknaisioti. Garde turi būti įtaisytos žemos ėdžios, į kurias dedama žalias pašaras. Žalias pašaras turi būti šviežiai piautas, nes suvytusio kiaulės neėda.

(B. d.).

Klausimai ir atsakymai.

Lietuviškas lenkiškas žodynas.

Klausimas. Ar galima gauti Vilniuje lietuviškai lenkiškas žodynas, kiek jis kainuotų ir ar galėtų prisiųsti man paštu. Pašto perlaidas aš užmokėčiau.

L—is.

Atsakymas. Tamstos laišką perdavėme knygynui. Duos Tamstai atsakymą raštu.

Kas daryti, kad obelys nežydi?

Klausimas. Kas daryti, kad obelys nežydi? Pirmiau žydėdavo ir būdavo vaisių, o dabar jau ketvirti metai nebežydi

L—is.

Atsakymas. Iš Tamstos laiško sunku spręsti, kodel obelys neveda vaisių. Gali būti pasenusios arba nušalusios, arba apleistos, arba trūksta trąšų. Net neparašėte, ar tos obelys jaunos, ar senos.

Nesumokėjo mokesčio.

Klausimas. Mūsų sodžius tapo padalytas į viensėdžius 927 m. ir mokestį, vadinamąjį „komorniczy“, išskirstė mums trejiems metams, kurį mes 1928 m. paskirtu laiku ir sumokėjome. Kaip kitus mokesčius, taip ir šitą, sudėjome savo šaltyšiui. Kvitų jis jokių neišdavė, tik įrašinėjo į knygas, kas sumokėjo. Bet dabar sužinojome, kad mūsų mokestis nesumokėtas, tai prašom gerb. Redakcijos patarti, kur kreiptis tuo reikalu?

Kaimynas.

Atsakymas. Praneškite apie tai gmi nai ir p. Starostai. Manau, kad surasi būdą iš šaltyšiaus mokestį išreikalauti.

KORESPONDENCIJOS.

Viln.-Trakų apsk.

Mančagiris, Varėnos valsč. Pas mus yra labai puikus upelis; jis teka iš Šalainių ežero į Ulos upę. Upelis 2 klm. ilgio, 4—5 metrų platumo; jojo krantai aukšti, iki 10—11 metrų. Prie šio upelio galima pastatyti puikus malūnas; jau buvo vienas teknikas apžiūrėti ir rado, kad vieta malūnui kuo geriausia. Ir arti kitų malūnų nėra. Be malūno pas mumis galėtų gerai veikti ir lentpiūvė ir plytų fabrika. Mat netoli Ula, kuria plukdoma daug miško, ir yra daug geros šlynos; netoli ir gelžkelis, kuris eina iš Vilniaus Varšuvon. Jeigu atsirastų turingas žmogus, tai jau čia geriausia dirva pasidarbuoti. Prašome kreiptis į mus, Mančagirio ūkininkus, ir mes smulkiau nupasakosime.

J. Seluta.

Gervėčiai. Mūsų klebonas kun. Malinauskas turėjo gerą šunį; jis past jį vadino „cudowny pies". Tik nežinia kas ir kaip tą šunį užmušė prie Papiškių sodžiaus. Dabar kun. Malinauskas neduoda nė praeiti niekur Miciūnų žmogui: kur kurį sutinka, tuojau ir šokinėja su kumščiais į akis ir kolioja labai negražiais žodžiais. Vieną kartą užsipuolė Liudviką Božavičių, kitą kartą — Jurą Meškį. Tai, žinoma, mažmožis ir nereikėtų tokių dalykų kelti net laikraščiuose. Tik negražu, kad tariamuosius nusikaltėlius kun. Malinauskas nesivaržydamas labai negražiai kolioja; tai girdi mūsų maži vaikai ir piktinasi. Jų reikėtų neužmiršti, ir savos skriaudos (jie ją kun. M. turi!) atlyginimo ieškoti kitokiu keliu.

Nukentėjęs.

Gervėčiai. Senai mes nesiskundėme broliams savo vargais. Gal ir turėtume, kad būtų neparaginęs lenkų laikraštukas „Nasz Przyjaciel." Šis „dievobaimingas" 30 num. iškėlė į padanges mūsų klebono kun. Malinausko teisingumą, kun. Romeikos darbštumą, p. Domeikienės uolumą ir paneigė visa, kas prieš tai buvo. Neapsėjo, žinoma, be papeikimo mums, lietuviams, už arkivyskūpo sutikimą su juodomis vėliavomis ir nenorą jojo atsiprašyti. Žmogus atsiprašo kito, jei jau kuo nors nusikalsta. Taip padarytume ir mes. Tik vargas, kad mes nesijaučiame nusidėję ir nežinome, už ką atsiprašinėti. Prašome tik paklausyti... Ar mes kalti, kad kun. Romeika, pp. Domeikienė ir Budrevičiūtė sukūrstė Sakalaičių sodžiaus gudus kelti riaušes mūsų bažnyčioje? Ar mes kalti, kad sukurstyti sakalaitiečiai tas riaušes kėlė ir delto mūsų bažnyčia kurį laiką buvo uždaryta? Ar mes kalti, kad suardyta įsigyvenusi pas mus tvarka ir kun. Malinauskas jos nenori atstatyti? Ar mes kalti, kai del tos tvarkos atstatymo kreipėmės pas Vilniaus arkivyskūpą ir gavome „durnių"? Tai seni da lykai. Yra ir šių dienų tokių atsitikimų, kurie verčia mus netylėti. Kodel mūsų bažnyčioje galima giedoti lenkiškai ir kodel negalima lietuviškai? Sakoma, kad už buvusias riaušes paskirta tokia bausmė... Bet ką baudžia: ar tikrus riaušių kaltininkus ar nekaltus lietuvius? Ir kodel per paskutinius 40 valandų atlaidus vieni yra Bažnyčios vaikai, kiti — posūniai? Prašome „Nasz Przyjaciel'io" neapsimesti tokiu neišmanėliu ir šių dalykų neužmiršti. Ir jei pas jį atsirastų nors kibirkštėlė, tikros krikščioniškos meilės, tai nemėtytų tokių pamokinimų... „Gydytojau, pirma pats išsigydyk!"

K—kas.

Matuizos. Valkininkų vals. Šiame sodžinje gyvena 18 ūkininkų, visi tikri lietuviai; čia ateina 2 egz. „Viln. Ryt.". Žemė gera, ūkininkai visi gyvena pasiturinčiai, keletas net gerai. Yra įsisteigtas Šv. Kazim. Dr-jos skyrius, kur susispietęs visas šio sodžiaus jaunimas; jaunimo čia yra labai daug. Bet skyrius veiklumo nerodo, nedaro susirinkimų, nerengia vakarų, snaudžia ir laukia kažin ko. Užtat šio sodžiaus jaunimėlis pasižymi girtuokliavimu. Yra keletas vaikinų susipratusių, jie visai su anais nedraugauja. (Gerai daro *Red.*). Čia yra įsteigtas ir Ūkio Ratelis, kuris visai apmiręs ir matyt vargiai beprisikels. (Degtinė neduoda *Red.*). Čia mokykla buvo dar vokiečių okupacijos metu, nuo to laiko sodžiaus vaikučiai lankė tai Giraitės tai Šarkiškės „Ryto" mokyklą. Bet šiemet įsteigė čia valdiška. Reikia pagirti tik mergaitės. Jos gaivina šį sodžių lietuviškomis dainomis, nepraleisdamas nė vienos šventos dienos, arba šiaip progos. Visus jaunuolius prašyčiau mesti blogus papročius, ypač girtuokliavimą. Nes tik blaivumas mums atneš geresnę ateitį.

Vadas.

Švenčionių apskr.

Kaltinėnai. Rugsėjo 16 d. Kaltinėnų valsčiaus taryba rinko vaitą, jojo pavaduotoją ir „lavniką". Į rinkimus atvyko ir p. Storasta iš Švenčionių. Va tą rinkant balsavo tris kartus, jojo pavaduotoją — tris kartus ir „launiką" — tris kartus. Vaitu išrinko tą patį p. Lukaszewicz'ių, jojo padėjėjas bus p. Starostos paskirtas. „Lavniko" neišrinkome ir jojo, anot p. Storastos, ir visai nereikia. Mus labai stebino p. Storastos nuolatinis gazdinimas mūsų, kad neišrinkus vaito ar kito valsčiaus pono jis jį atsiųs pats. Kaip yra užgauti tarybos nariai, galima spręsti iš to, kad 5 jos nariai rengiasi išstoti iš tarybos; jų vietą užims atatinkami kandidatai. Kalti esame ir mes patys, kad nesugebėjome savo tarpe susitarti ir į vaitą ir kitus valsčiaus ponus išstatyti po vieną kandidatą. Tuomet būtume neturėję p. Łukaszewicz'iaus ir p. Starostai būtų nereikėję siųsti jojo pavadotojas. O dar geriau būtų buvę, jei rinktų žmogų ne iš tarybos narių, bet visai pašalinį. O jei dar sumažintų valsčiaus ponams algas, tai į jų vietas eitų žmonės, kuriems rūpėtų žmonių gerovė. Tuomet išnyktų per rinkimus buteliukai, kurių dabar ne tigo.

Sodietis.

Upis, Daugeliškio valsč. Kaip visur, taip ir pas mus gyvenimas nestovi vietoj: krutame, judame tai pirmyn, tai atgal. Pavyzdžiui, visą laiką vaikus leidome Ožionių lietuviškon mokyklon; šiemet paleidome jau Liekių valdiškon, nors ne visi, tiktai „gudresni", kurie tikisi neva dovanų gauti. Tik kažin, ar neapsivils? Gudruoliai nesigėdina peikti „Ryto" mokytojo ir beveik priverstinai nori prikalbėti savo kaimynus neleisti vaikų mūsų mokyklon. Bet tai nieko nepadės...

Yla.

Kretonys, Kaltinėnų valsč. Apie mūsų sodžių „Viln. Ryt." 39 numer. tilpo p. Liūto korespondencija, kurioje jis skaudžiai užgavo mūsų jaunimą. Taigi šioje vietoje pareiškiu, kad p. Liūtas apsilenkė su teisybe: nieko panašaus pas mumis nebuvo ir nėra.

Sodietis.

Kretonys, Kaltinėnų vals. 1927 m., renkant į seimą atstovus, buvo išsistatęs ir savo kandidatūrą p. Motiejus Cijūnėlis iš Kretonių sodžiaus. Gavo vos 600 balsų ir turėjo užmi šti seimą; bet apie būsimą seimą tai dar sapnuoja.

Šiemet buvo rinkimai į Kaltinėnų valsčiaus tarybos narius p. M. Cijūnėlis išstatė savo kandidatūrą ir vargais nepereijo, nes vienu balsu gavo daugiau, negu paprastas sodietis. Pagalios rugpiūčio 24 dieną Kaltinėnuose turėjo rinkti valsčiaus tarybos narius; p. M. C. sukėsi, kaip bitė apie kvepiančią gėlę, bet veltui. Veltui nuėjo jo ir degtinė, kurią sugirdė keliems žmoniems. Dar p. M. C. įsistate į lapą „šlėktų" ir čia nepasisekė. Tikrai nelaimė, nes nei Seiman nei valsčiaus tarybon. Ir žmonės bedūsiai, p. M. C. nerenka, nežino, kad po kiekvienų rinkimų reikia kelias savaites sirgti nervų liga.

Nepasisekė taip pat ir jo sėbrams, kurie taip „sirgo" ta pačia liga ir daug baltakės išlaistė prieš rinkimus į valsčiaus tarybą. Jie visi daug žadėjo; ypač ūkininkams mokėjo įkalbėti, kad jų reikalus visuomet ginsią. Pagyvenę pamatysim, ar dirbs kaip sakė

Sodietis.

Cijonai — nedidelis kaimas, turįs dešimtį ūkininkų. Ūkininkai visi lietuviai. Žemę susiskirstę viensėdžiais. Visi gyvena pasiturinčiai. Turtingiausias ūkininkas turi keturis valakus žemės. Jaunimo nemaža. Kas sekmadienį čia rengia kuokines, į kurias ateina apylinkės sodžių jaunimas.

Reikia pripažinti, kad cijoniečiai moka gražiai pasilinksminti; reikia pagirti, bet ir apylinkės kaimų jaunimas, kuris tiek daug gražių lietuviškų žaismų ir dainelių moka. Viena galima prikišti, kad jie nors ir ima laikraščius, bet nelabai mėgsta juos skaityti. (Negali būti! *Red.*). Gražu būtų, kad jaunimas labiau pamėgtų skaityti laikraščius ar knygas. Juk reikia tau, jaunime, atminti, kad dabar kiti laikai ir neapsišvietusiam žmogui bus daug sunkiau, kaip buvo. Be to, beskaitydamas sužinosi tokių dalykų, apie kuriuos gal niekad negirdėjai.

Kaip gi būtų gražu, jei susirinkęs kuokinėn jaunimas pirm šokti perskaitytų nors vieną laikraščio straipsnelį arba šiaip kokią naudingą knygutę.

Atmink, jaunime, juk tavyje mūsų tautos ateitis! Tu būk doras, apsišvietęs ir visa savo jauna širdimi mylėk savo tėvynę Lietuvą.

Nerytė.

Linkmenys — nemažas miestelis, turįs apie šešis šimtus gyventojų. Gyventojai visi lietuviai, išskyrus žydelius ir keletą valdininkėlių. Labai gaila, kad čia, kur visi lietuviai, nėra savo mokyklos, tik svetima.

Rugpiūčio 25 dieną Linkmenų šv. Kazimiero skyrius, prisidėjus moksleiviams, surengė vakarą. Vaidinta „Aušros sūnūs". Mokinė O. M. pasakė trumpą prakalbą, kurioje paaiškino šio vaidinimo turinį. Vaidinimas atliktas buvo gerai. Po vaidinimo sekė žaismai ir šokiai.

Reikia pridurti, kad linkmeniečiai yra laimingesni už kitus, nes turi didelę ir patogią salę vaidinimams, kurią pastatė buvęs klebonas Breiva. Tik gaila, kad ta sale mažai kas tesirūpina. Vietiniai įvairūs neišmanėliai išėmė visus langus, dekoracijos taipogi kažkur dingo. Reikia pagirti mokinius ir vietinį jaunimą, kurs nežiūrint darbymečio rado ir laisvų valandėlių vakarėliui surengti.

Ypač reiktų pagirti mokinį G., kuris daugiausia pasidarbavo. Šlėktelės įvairiausiais būdais trukdė vakarėlį; agitavo žmones, kad neitų. Tik jų mažai kas teklausė: nežiūrint ir blogo oro, salė buvo pilna svečių.

Viskas būtų gerai, bet štai netikėtai rytojaus dieną sužinojom. kad lenkų kareivį kas tai pašovė. Pradėjo visus artistus tardyti, kai kuriuos nuvarė Švenčionėliuosna (apie 20 kl. nuo Linkmenų). Atrodo, kad gal ne tiek rūpi tas pašautas kareivis, kaip noras pabauginti veiklesnius asmenis.

Linkmeniečiams reikia palinkėti, kad jie, nežiūrėdami statomų kliūčių, žengtų toliau pradėtuoju keliu.

Laikraščiai ir knygos tebus jūsų ginklu, o tėvynės meilė — jūsų vadovė! „Tegu meilė Lietuvos dega mūsų širdyse ir šviesa, ir tiesa mūs žingsnius telydi".

Nerytė.

Sabališkė. Palušės parap. Nesenai įsikūręs šv. Kazimiero dr-jos skyrius surengė rugsėjo 15 d. viešą vakarėlį. Vakarėlis visiems labai patiko. Girdėti, kad bus rengiama ir daugiau tokių pasilinksminimų.

E. Pamiškaitis.

Suvalkų apskr.

Burbiškiai, Krasnavo vals. Ir pas mus buvo viešas vakarėlis, per kurį gražiai linksminomės. Rūpinamės išgauti savo lietuvišką mokyklą; kurioje trokštame savo vaikelius mokinti.

A.

Trumpos žinios.

— New-Jorke susijungė du dideliu banku; dabar šio banko kapitalas siekia apie 2 milijardu dolerių ir tai bus didžiausias pasaulyje bankas.

— Vokietijoje susiliejo taipogi du bankai. Dabar to banko kapitalas siekia 215 mil. markių; tai bus stipriausias bankas Europoje. Kalbama, kad 160 mil. įdėjusi Amerika. Tai rodytų, kad vokiečių kapitalai vienytųsi su Amerikos.

— Anglai ir bolševikai jau susitarė, kaip vesti derybas diplomatinių santykių atnaujinimui. Matomai greitu laiku abi pusės vis škai susitaikins.

— Spalių mėn. 1 d. Paryžiuje palaidojo mirusį kardinolą Dubois; dalyvavo vyriausybė ir prezidento atstovai; palaidojo didžiausioje Paryžiaus bažnyčioje Notre Dame.

— Rusijoje platinami komunistų tarpe atsišaukimai, kuriuose kviečiama mušti žydus. Kad gi tie žydai visiems įgrįsta...

— Arabai Palestinoje dabar griebėsi kitokio kovos būdo su žydais, būtent: paskelbė jiems ekonominį boikotą. Žydai nusigando ir norėtų su arabais susitaikinti.

— Berlyne suimtas vienas baronas ir padėtas kalėjiman. Jį suėmė už tai, kad 1928 m. laikė pragaro mašiną, kurią norėjo įmesti į parlamento rūmus.

— Lenkų socialistai labai gėrisi mūsų plečkaitininkais, net jų „kongreso" Vilniuje rezoliucijas skelbia savo laikraščiuose. Graži kompanija, nieko sau.

— Floridoje (Š. Amerika) siautė smarkus viesulas. Padaryta daug nuostolių. Jų dar nepasisekė apskaityti, nes telegr. fai ir telefonai sunaikinti.

— Indijoje buvo leidžiama susituokti mažiems vaikams, beveik kūdikiams. Dabar išėjo įstatymas, draudžiąs vestis neturintiems 18 metų vaikinams ir tekėti neturinčioms 14 metų merginoms.

— Ispanija didina savo jūrų laivyną 20 laivų; jų statybai paskirta 800 mil. pezetų. Vadinasi, mes girdime tik apie ginklavimąsi, bet nieko negirdime apie nusiginklavimą tikrenybėje. Ir dar kalba apie amžiną taiką.

— Rugsėjo 30 dieną uždaryta paroda Poznanėje. Uždarymo iškilmėse dalyvavo penki ministeriai su p. Svitalskiu priešaky.

— Čekoslovakijoje paleistas senatas ir seimas. Paskirti nauji rinkimai už keturių savaičių. Spauda kviečia vengti partijų kovų.

— Kiniečių kariuomenė, nesulaukdama mūšių su rusais bolševikais, sukilo ir nužygiavo prieš Kantoną. Ją pasisekė nuginkluoti. Bendrai Kinuose nėra dar tvarkos, kareiviai skriaudžia gyventojus ir muša svetimtaučius; užmušta keli belgai misijonieriai.

— Sugrįžo iš atostogų Vokietijos kancleris Mileris. Dabar Berlyne daug kalbama, kad pasikeis ministerių sąstatas.

— Berlyne pasibaigė vokiečių ir rusų gelžkelių konferencija. Nutarta palaikyti susisiekimas gelzkeliais per Lietuvą ir Latviją aplenkus Lenkiją. Bus įvesti muitų ir pasų palengvinimai.

— Lenkijoje derybos su Vokietija del prekybos eina sunkiai, vokiečių delegacijos pirmininkas Hermes atsisakė jas vesti.

— Baigiama statyti Panevėžio katedra. Bažnyčia bus labai graži.

— Lietuvių darbininkų draugija Paryžiuje, kuri įsikūrė 1929 m. kovo mėn. 3 d., pakeitė savo pavadinimą, dabar jį vadinasi: Lietuvių draugija Paryžiuje „Lietuvis". Valdybon įeina: p. Rapolas Bradauskas — pirmininkas, p. V. Sekočius — sekretorius ir p. Apolinaras Vaicekėnas — iždininkas.

— Meksikos katalikų arkivyskupas vėl pradėjo eiti savo pareigas. Į tai Meksikoj žiūrima, kaipo į pažymį, kad ginčas tarp valstybės ir bažnyčios jau galutinai baigtas.

— Japonijos laivas išplaukė iš Kinų su 143 kiniečių keleivių; jų tarpe būta 13 banditų, kuriems vadovavo moteris. Banditai apiplėšė keleivius, priplaukė krantą ir pasislėpė.

Nepriklausomoj Lietuvoj.

Prof. Voldemaras lieka Kaune.

Prof. Voldemarui išėjus iš valdžios, visi, ypač mūsų „prieteliai", leido daugybę pramanytų gandų. Vieni tvirtino, kad prof. Voldemaro šalininkai rengiasi kelti ginkluotą sukilimą ir net minėjo „Geležinį Vilką". Kiti vėl siuntė jį Italijon, toliau nuo N. Lietuvos. Iš visų matosi, kaip jiems norėtųsi, kad Lietuvoje kiltų suirutė ir būtų galima pasigauti žuvytę drumsčiame vandenyje. Tuo tarpu N. Lietuvoje visiškai ramu, niekas prof. Voldemaro iš krašto tremti nesirengia. Jis pats pasisakė, kad liksiąs Kaune ir veikliai dalyvausiąs politikos gyvenime. Šito, matomai, N. Lietuvos „draugai" labiausiai ir bijojo ir todel net išsijuosę draipstė purvu į jojo asmenį. Paskutiniu metu gauta žinia, kad prof. Voldemaras bus paskirtas valstybės banko direktoriumi. Dabar visi N. Lietuvos „draugai" nusiramins, kai pamatys, kad jų svajonės liks tik svajonėmis.

Katalikų veikimo centro konferencija.

Kaip jau esame rašę, Kaune rugsėjo 25 d. buvo pradėta katalikų veikimo centro konferencija. Joje dalyvavo 270 atstovų ir 343 svečiai. Konferencijoje dalyvavo ir šv. Tėvo nuncijus arkivyskupas Bartoloni, arkivyskupas Skvireckas, vyskupas Paltarokas, vyskupas Staugaitis ir vyskupas Reinys. Konferenciją atidarė n. V. C. pirmininkas advokatas Tumėnas. Vyskupai sudarė garbės prezidiumą. Konferenciją veda prezidiumas iš prel. Borisevičiaus, generolo Galvydžio-Bikausko ir kun. Butvilos. Šv. Tėvui mušta pasveikinimo telegrama ir gauta atsakymas. Išrinkta delegacija valstybės prezidentui pasveikinti. Po daugelio pasveikinimų sekė metinė centro veikimo apyskaita, kurią paskaitė p. Tumėnas. Tą pranešimą papildė rajonų valdybų atstovai. Sekė vyskupo Paltaroko, p. Turausko, vysk. Reinio ir kitų paskaitos, po kurių diskusijų nebuvo. Griežčiausia paskaita buvo kun. Malakausko apie „katalikų mokyklą".

Lietuvos periodinė spauda.

Lietuvos bibliografijos instituto žiniomis 1928 m. N. Lietuvoje be Klaipėdos krašto buvo leidžiama 100 lietuviškų periodinių laikraščių ir atspausdinta 441.090 egzempliorių, žydų laikraščių ir žurnalių buvę — 11.200 egz., lenkų — 13.150 egz. ir rusų apie 10.000 egz.

Palangos vasarotojai.

Šiemet vasarą Palangoje viešėjo 5635 vasarotojai. Tame skaičiuje buvo 235 svetimšaliai. Lietuvos jūros krantais kasmet naudojasi nemažas vasarotojų skaičius ir daug pinigų palieka palangiečiams, tik palangiečiai ligšiol nesirūpino tinkamiau paruošti savo kurortą. Šale gražios gamtos maža Palangoje vasarotojams patogumų ir pasismaginimų. Del to daug kas jau pradeda važiuoti į užsienio kurortus. Vienoje Latvijoje ir Lietuvoje viešėję virš 8000 vasarotojų.

Susivažiavimai.

Rugsėjo 22 d. buvo „Jaunimo S-gos" susivažiavimas. Jaunimas priėmė kultūrinio pobūdžio rezoliucijas; vienoje jų sveikino Vilniaus krašto jaunimą ir linkėjo jam patvaros kovoje del geresnio rytojaus.

Rugsėjo 29 d. susirinko studentai Ateitininkai į konferenciją. Prieš tai visi atliko išpažintį ir išklausė mišių, kurias studentų bažnyčioje laikė Apaštališkojo sosto nuncijus arkivyskupas Bartoloni.

Balmontas žada atvykti Lietuvon.

Užsienio spauda praneša, kad 1930 m. žinomas poetas ir didelis lietuvių tautos draugas K. Balmontas žada aplankyti Lietuvoje, kurią jis laiko savo tėviške. Manoma, kad jojo apsilankymas sutaps su Vytauto Didžiolo sukaktuvių iškilmėmis. K. Balmontas jau tiek pramoko lietuvių kalbos, kad rengiasi parašyti kelis kūrinius ir mūsų kalba. Prie progos primename, kad ne taip senai K. Balmontas viešėjo ir Vilniuje; lenkai tuomet jį labai meiliai ir iškilmingai priėmė. Dabar jau taip nebūtų, nes jojo jautri siela negali pakęsti daromų lietuviams skriaudų.

„Dievobaimingi" dūsavimai.

Visa prancūzų spauda gyvai svarsto Lietuvos ministerių kabineto krizį, pareikšdama viltį, būsią pasikeisianti Lietuvos politika Lenkijos atžvilgiu. Esą, bus padarytas galas nepastovumui, kuris kliudė normaliniam Pabaltės reikalų plėtimuisi.

Iš kur tas susidomėjimas tais reikalais pas prancūzus, kurie už ėmę Paneuropos trėrimu ir kitais pasaulinės plotmės klausimais? Ar tik per prancūzų laikraščius nekalba mūsų „broliai", kuriuos mes gerai pažįstame? Jei taip tai dovanai švaistomi pinigai. Geriau buvo palaukti ir pasiskaityti naujo N. Lietuvos ministerių kabineto pirmininko pareiškimo. Ir pigiau apseitų ir savęs neprigaudinėtų.

Latvių ministeris atsargus.

Latvių užsienio reikalų ministeris p. Balodis (tas pats, kuris taip gražiai pakiša koją mūsų politikams, kada Ženevoje buvo kalbėtasi Vilniaus klausimu), išvažiuodamas iš Ženevos Rygon, pasikalbėjo su laikraštininkais. Jis apie santykius su Lietuva taip maž daug išsitarė: „Tiesioginio susiekimo Liepojos-Romnų geležkeliu per Lietuvą su Lenkija yra klausimas labai opus ir ne taip lengvai sprendžiamas, kaip kad rodės iš pradžių. Jis dabar yra svarstomas Tautų Lygos Tranzito komisijoje. Šiuo reikalu šią vasarą lankėsi Latvijoje ir Lietuvoj, speciale Tautų Lygos pasiųsta komisija kuri vietoje ištyrė visą padėtį. Kada kokia išeitis bus surasta, kol kas sukru pasakyti".

Kaip matome po pamokos, kurią pernai p. Balodis yra gavęs iš prof. Voldemaro už kišimąsi ne į savo reikalus, daug atsargesnis. Jis jau nesirengia taip laisvai šeimininkauti N. Lietuvoje, kaip norėjo. Gerai, kad nors dabar suprato, kad „ne taip lengvai sprendžiamas" toks antraeilis dalykas, kaip Liepojos-Romnų geležkelio klausimas.

Supratęs tai, gal liausis kištis su savo dvyliakiu.

Pedagoginis muziejus.

Kauno miesto savivaldybės laikomas ir švietimo ministerijos šelpiamas 1922 m. įsikūręs pedagoginis muziejus (Kaunas, Laisvės Al. 48) virto tikru pedagoginiu židiniu. Muziejuje yra 5 skyriai: 1) pedagogikos ir psichologijos, 2) negyvosios ir gyvosios gamtos, 3) kraštotyros, geografijos ir istorijos, 4) matematikos ir 5) vaikų rankdarbių ir grafikos.

Pirmame skyriuje yra įvairių aparatų vaiko asmenybei tirti, kituose skyriuose yra daug pavaizdinimo priemonių, reikalingų mokyklai, rinkinių ir t. t. Vaikų rankdarbių skyriuje yra pačių vaikų daugybė dirbinių, piešinių, braižinių.

Prie šio muziejaus manoma sudaryti ir mūsų mokyklų istorijos muziejų. Renkama praeities dokumentai, prieškarinių mokyklų aprašymai, fotografijos, senų kaimo daraktorių atvaizdai ir biografijos, jų mokslo cenzas, darbo aplinkybės, mokymo metodų aprašymai, vartojamos mokslo priemonės, bausmių aprašymai ir jų liekanos. Prie muziejaus yra nemaža biblioteka.

VIETOS KRONIKA.

Mokytojų seminarija.

„Rytas" kreipėsi į Varšuvos švietimo ministeriją, kad duotų galutiną atsakymą del uždarytosios 1927 m. Vilniaus lietuvių mokytojų seminarijos, ar galės būti kada nors atidaryta, ar galutinai ji reikia likviduoti.

Vakariniai kursai.

Del lietuvių vakarinių kursų suaugusiems paduotas yra Vilniaus mokyklų inspektoratui prašymas, bet ligšiol negauta atsakymo.

Universiteto iškilmės.

Vilniaus universitetas sumanė šiemet minėti iškilmingai savo 350 metų sukaktuves. Iškilmės jungiama su spalių m. 9-diena ir tos iškilmės daromos ne be politinių sumetimų. Norima dabartinis keliolikos metų vien lenkų universitetas jungti su senuoju Lietuvos Vilniaus universitetu ir dabartinę šio krašto padėtį rišti su praeitim. Tuotarp sių dienų Vilniaus universitetas eina nauju ir siauru 1920 metais jam užbrėžtu keleliu.

Gaisras.

Rugsėjo 30 d. Vilniaus priemiestyje Žvėryne kariuomenės trobose kilo gaisras. Gaisro priežastis neaiški. Del lengvai degamos medžiagos gaisras išsiplėtė ant kitų sandėlių. Ugnegėsiams pasisekė gaisrą sulaikyti vietoje. Kas degė, sudegė. Gaisro metu vienas ugnegėsys sulaužė sau šonkaulį.

Plėšikai.

Vilniuje ir už miesto siaučia plėšikai. Štai rugsėjo 28 d. apiplėšta Maišogalos klebonija. Klebonija stovi prie plento. Apiplėšta taip pat Landvaravo geležkelio stoties bufetas. Vilniuje apiplėšta p. Jankausko krautuvė ir išnešta prekių už 5000 auksinų.

Ligos.

Vilniaus vaivadijoje praeitą savaitę pastebėta susirgimai dėmėtosios karštinės (tifo)—7, pilvo karštinės —23, raupų — 3, adros — 19, rožės — 6, kraujaligės — 1, džiova — 10, gripo — 3, kosulio — 168, kitokių — 39.

Emigrantų žiniai.

Daug kas iš mūsų krašto važiuoja svetur, tikėdamasis ten pralobti arba bent gerai įsitaisyti. Daugiausia paskutiniais metais važiuojama Pietų Amerikon - Brazilijon ir Argentinon. Mūsų žmones suviliuoja turtingos kompanijos, kurios veža emigrantus iš mūsų krašto, žadėdamos aukso kalnus; ten, girdi, bus galima daug geros žemės nusipirkti už mažus pinigus, bus galima rasti ir didelius uždarbius. Dabar atėjo iš Sak Paklo konsulo žinia, kad visa tai grynas kompanijų agentų prasimanymas. Pietų Amerika visai neduoda jokių emigrantams lengvatų ir bendrai kreivai žiūri į juos. Brazilijoje ir Argentinoje tokia pat tvarka, kaip ir Jungtinėse Amerikos Valstybėse; ten ir gi kiekviena valstybė savarankiai tvarkosi ir jų tarpe yra tokių, kurios visai neįsileidžia emigrantų; emigrantams duodamos apsigyventi vien blogiausios vietos. Dabar Brazilijoje turės įvykti nauji rinkimai į parlamentą ir gal naujas parlamentas bus palankesnis, nes dabartinis — labai ir labai nepalankus. Taigi mes savo brangius skaitytojus perspėjame, kad vykdami užjurin baltos duonos ieškoti nepakliūtų iš balos pelkėn.

Mūsų vargai.

Kaip žinome, valdžia iš amatninkų rengiasi reikalauti bent 7 skyrių pradžios mokyklos cenzo. Tuo klausimu, kaip teko patirti, nemažai susirūpino mūsų Centro Komitetas, kurio žinioje yra nemažas dirbtuvių ir amatninkų skaičius. Del jų mokymo susidarė gana painį padėtis. Prieš pora metų tiems amatninkams buvo laikomi vakariniai kursai, kuriuos belankydami įgydavo reikalingą mokslą. Dabar tie kursai tapo uždaryti ir amatninkai paliko be mokslo. Atidaryti kursus ir gi negalima, nes visi ir iš visų pusių klabenimai Kuratorijoje ir inspektorate palieka tuščiais. Kyla klausimas, kas bus toliau, jei amatninkus vers mokintis, o kursų vis neleis. Teko taipogi patirti, kad Centro Komitetas griežtai yra pasiryžęs savo amatninkų į lenkų laikomus kursus neleisti ir dėti visas pastangas nuosavių vakarinių kursų atgavimui.

Vilniaus vyskupijos archyvas.

Vilniaus Kurija ėmėsi tvarkyti savo archyvo likučius. Rusams didžiojo karo metu išėjus iš Vilniaus, brangi snė archyvo dalis tapo išvežta Rusijon. Kelis kartus buvo kreiptasi prie bolševikų atiduoti tą archyvo dalį. Tačiau bolševikai, pasiremdami padaryta su Lietuva 1920 m. sutartimi, atsako, kad archyvas bus grąžintas Vilniun tik tuomet, kai paaiškės kieno yra pats Vilnius. Reikia pastebėti, kad išvežtoji archyvo dalyje yra dokumentai, kuriais pasiremiant galima būtų įrodyti, kuriuos turtus rusai atėmė iš Katalikų Bažnyčios ir atidavė pravoslavams arba pašaliniems žmonems, arba suvalstybino.

Vilnius taisosi..

Nesenai Vilniuje viešėjo Valstybės Prezidentas p. Mościcki's. Vilnius išvakarėse valėsi, net gražu buvo pažiūrėti; darbininkai dirbo ištisas naktis. P. Čižas pamiršo 8 valandų darbo dieną ir tylėjo. Dabar jau grįžtama prie seno apsnūdimo. Kaip gaila, kad Valstybės Prezidentas retai lankosi Vilniuje; gal tuomet greičiau susilauktume Vilniuje tinkamos tvarkos.

Užsiminus apie tvarką, prisižiūrėkime jai. Vidurmiesčio šaligatviai duobėti, sudėstyti iš plytelių gabalų, užlieti cementu; gatvės taip nelygiai išgrįstos, kad autobusai šokinėja, kaip svieduniai: vieni namai išbaltinti, greta jų stypso apdraskytos sienos; vienur gatvės sukanalizuotos, bet greta plaukia tokie rudo vandenėlio upeliai, kad nosis reikia nosine kuo greičiausiai užsikišti. Tiesa, kai kur ir šaligatviai lyg iš Berlyno atvežti ir gatvės lygiau išdabintos, bet kas iš to? Kol pabaigs lopyti ir taisyti vidurmiestį, gražieji šaligatviai sulūš, lygios gatvės prakiurs, ir vėl reikės pradėti iš pradžios. Taip ir tęsis amžinai, kaip ta nuobodžio pasaka. Ir visi tie darbai daromi už paskolintus pinigus; kai jie išsisemia, žiūrėk, ir darbai sustoja, Gauna pasiskolinti, ir vėl prasidėda gatvių knaisiojimas. Bet už savo pinigus miestas nesugeba nieko pasidaryti,

Apie unitus.

Pravoslavų cerkvė mūsų krašte stipriai laikėsi, kol Rusijoje gyvavo caras. Carui žlugus, atėjo pravoslavams sunkūs laikai. Dabar pasitaiko, kad jie meta pravoslaviją ir priima graikų-katalikų tikėjimą, arba *uniją*. Katalikybei, žinoma, pliusas ir kiekvienas katalikas tuo pirvalo tik džiaugtis. Tačiau tautinė politika ir čia iškyša savo ragelius ir sutramdo visą darbą. Mat rusai, perėję unijon, norėtų Dievui melstis, kaip ligi šiol pratę, rusų kalba. Nepatinka tai lenkams endekams. Štai „Dzien. Wil." 224 numer. užsipuola unitų kunigus, kodel jie pamokslus sako rusų kalba ir kodel tikybos dėsnių moko ta kalba. Tai, girdi, krašto rusifikavimas, tai kenkia Bažnyčios ir valstybės reikalams. Ar rusų kalba kenkia valstybei — sunku pasakyti. Bet kad panašūs endekų šūkavimai kenkia Bažnyčiai — kiekvienas mato. Jau daug unitų grįžo atgal pravoslavijon vien del nepakenčiamos tvarkos, kuri primetama jiems iš anksto. Tie apsireiškimai liudija, kaip neišmintingai elgiasi vietinė katalikų dvasiškija, eidama ant tautinių šovinistų poraždžio.

Redakcijos atsakymai.

Pp. Mozūriui ir Žimsorėliui. Dovanai Tamstos užsigavote. Vištagalvėmis mes išvadinome tas, kurios bėgioja paskui atejūnus. Jums gi tik garbė. Prašome dar kartą perskaityti mūsų atsakymą.

Leidėjas ir Atsak. Redaktorius Julius Navikas.

„RUCH" Spaustuvė, Totorių g.